Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 251 (11449) 1980 чылдың октябрь 29, среда 1925 чылда үндезилеттинген Өртээ 2 көп.

СЭКП обкомунда

СЭКП-НИҢ XXVI СЪЕЗДИЗИН ТӨЛЕПТИГ УТКУУР ДЭЭШ

1981 ЧЫЛДА КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ АЖЫЛДАРЫН ЧЕДИИШКИННИГ ЧОРУДАР ДЭЭШ КЫШКЫ ҮЕДЕ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ТЕХНИКАЗЫН БАЗА МЕХАНИЗАТОР КАДРЛАРНЫ ӨЙ-ШААНДА БОЛГАШ ШЫНАРЛЫГ БЕЛЕТКЭЭР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БИИ-ХЕМ РАЙОННУҢ СОВХОЗТАРЫНЫҢ БОЛГАШ СЕЛЬХОЗТЕХНИКАНЫҢ РАЙОН КАТТЫЖЫЫШКЫНЫНЫҢ МЕХАНИЗАТОРЛАРЫНЫҢ, ИНЖЕНЕР-ТЕХНИКТИГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ ИНИЦИАТИВАЗЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА.

Бии-Хем районнуң совхозтарының болгаш Сельхозтехниканың район каттыжыышкынының механизаторлары, инженер-техниктиг ажылдакчылары СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышка киришпишаан, республиканың совхозтарының болгаш Сельхозтехкүркомнуң септелге бүдүрүлгелериниң бүгү механизаторларын, инженер-техниктиг ажылдакчыларын бо чылды чедиишкинниг доозар болгаш 1981 чылда көдээ ажыл-агый ажылдарын чорударынга бүгү талалыг белеткенир дээш социалистиг чарышты массалыг калбартырын кыйгырган.

Бии-Хем районнуң совхозтарының болгаш Сельхозтехниканың район каттыжыышкынының механизаторларының база инженер-техниктиг ажылдакчыларының коллективи IV кварталда тракторлар септээриниң планын 1980 чылдың декабрь 28-ке чедир күүседирин, тракторларның техниктиг белениин 1981 чылдың апрель 1-ге чедир 90 хуудан куду эвес кылдыр, автомобильдерниин — 95 хуу хандырарын, андазыннарны, культиваторларны болгаш сеялкаларны СЭКП-ниң XXVI съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир, сиген белеткээр техниканы 1981 чылдың май 1-ге чедир, витаминниг сиген далганы белеткээр агрегаттарны 1981 чылдың май 10-га чедир, силос ажаар техниканы 1981 чылдың июнь 1-ге чедир бүрүн белеткээрин, тараа ажаар комбайннарның чартык кезиинден эвээш эвезин 1981 чылдың январь 1-ге чедир, а 70 хуузун — СЭКП-ниң XXVI съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир белеткээрин болгаш комбайннар септелгезин 1981 чылдың май 1-ге чедир доозарын хүлээнип турар.

Күскү-кышкы үеде III класстың 70 тракторист-машинизи, комбайнерлерниң 120 дузалакчызы белеткеттинер, районга хову ажылдарының эгелээринге чедир тракторист-машинистерниң 80 хуудан эвээш эвези I болгаш II класстың болур.

СЭКП обкомунуң бюрозу ук инициативаны деткээн доктаалды хүлээп алган. Ында айыткаааны болза;

Бо көдээ ажыл-агый чылын чедиишкинниг доозар болгаш 1981 чылдың көдээ ажыл-агый ажылдарының чорударынга бүгү талалыг белеткенир база СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты калбартыр талазы-биле Бии-Хем районнуң совхозтарының болгаш Сельхозтехниканың район каттыжыышкынының инициативазын деткиир.

Көдээ ажыл-агый техниказын өй-шаанда болгаш шынарлыг белеткээр, СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш механизаторларның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның ортузунга органызакчы болгаш масса-политиктиг ажылды калбартып, социалистиг чарышты дээштиг организастаарын СЭКП райкомнарынга болгаш райкүүскомнарга, Көдээ ажыл-агый министерствозунга, «Скотопром» треске, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, ажыл-агыйларның удуртукчуларынга болгаш специалистеринге хүлээндирер.

Бии-Хем районнуң совхозтарының болгаш райсельхозтехниказының механизаторларының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының

КЫЙГЫРЫЫ

Эргим эштер!

Бистер, Бии-Хем районнуң совхозтарының болгаш райсельхозтехниканың механизаторлары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары, бүгү совет улус-биле бир дөмей, СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткууру-биле бедик күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрлүүшкүн, улуг күзел-соруң-биле социалистиг чарышка киржип тур бис. Көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурунче төрээн Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың мерген угаанныг иштики болгаш даштыкы политиказы хей-аът киирип турар. Тайбың программазын амыдыралга чайгылыш чок боттандырып турарының түңнелинде бистиң улуг социалистиг күрүневистиң ат-алдары улам-на өзүп турарынга өөрүп турар бис. Бо бүгү Төрээн чурттуң чечектелиишкининиң дээш ажылдаарынга чаа-чаа күштерни биске немеп турар.

СЭКП ТК-ның октябрь (1980 ч.) Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөрткү сессиязының совет кижилерниң чаагай чоруун улам ыңай бедидеринче угланган хемчеглерни айыткан программазын онзагай чоргаарал болгаш сеткил ханыышкын-биле уткуп хүлээп алдывыс. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежнев ТК-ның Пленумунга тодаргай болгаш ханы утказыг чугаазынга «... Берип турар акша-хереңги, минералдыг чемишчидилгелер, техника колхозтарга болгаш совхозтарга ажыл-агыйжы ёзу-биле шын ажыглаттынып, эң улуг беримчелиг болурун чедип алыр ужурлуг бис» деп чугулалап айыткан.

Ол айтыышкынга дүүштүр база СЭКП-ниң XXVI съездизин күш-ажылчы чедиишкиннер-биле демдеглээр дээш, бистер бо көдээ ажыл-агый чылын улам чедиишкинниг доозар болгаш 1981 чылдың көдээ ажыл-агый ажылдарын чорударынга бүгү талалыг белеткелдиг болуру дээш социалистиг чарышты улам калбартырын кыйгырып тур бис.

Бистер машиналарны болгаш дериглерни эки ажыглаарының, оларны септээрин болгаш техниктиг ажаалга кылырын организастаарының чаа хевирлерин калбаа-биле нептередиринче, техниканы эки кадагалаарынче, анаа туруушкунну кызырарынче, ажылдың шынарын экижидеринче, механизатор кадрларны белеткээрин калбартырынче болгаш экижидеринче бүгү күштерин мөөңнээринче республиканың механизаторларын, инженер-техниктиг ажылдакчыларын кыйгырып тур бис.

Бистер көдээ ажыл-агыйның бүгү ажыл-ишчилерин чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаарынче салдынган сорулгаларны күүседирде эң-не ажыктыг оруктарны дилээринче, бар четпестерни шалыпкын чайладырынче бүгү-ле чүвеге кызымак чүткулдүг болгаш организастыг болурунче кыйгырып тур бис.

Бистер дараазында хүлээлгелерни ап тур бис:

РАЙОННУҢ СОВХОЗТАРЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1. Дөрткү кварталда тракторлар септээриниң планын 1980 чылдың декабрь 28-те доозар.

2. 1981 чылдың январь 1-ге чедир андазыннарның, культиваторларның, сеялкаларның 75 хуузун белеткээр; СЭКП-ниң XXVI съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир ук техниканы долузу-биле септел доозар.

3. 1981 чылдың апрель 1-ге чедир трактор парыгының 90-дан эвээш эвес хуузунуң, автомобильдерниң 95-тен эвээш эвес хуузунуң техниктиг белен чоруун хандырар.

4. Сиген белеткээр техниканы 1981 чылдың май 1-ге, а силос ажаар техниканы 1981 чылдың июнь 1-ге чедир септеп доозар.

5. 1981 чылдың май 10-га чедир витаминниг сиген далганы белеткээр агрегаттарның ажылга долузу-биле белен турарын хандырар.

Чугула ничээнгейни ажаалда техниказын чогуур өйүнде болгаш эки шынарлыг септээринче угландырар. Бистер 1981 чылдың январь 1-ге чедир тараа ажаар комбайннарның чартыындан эвээш эвес кезиин, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир оларның 70 хуузун белеткээрин хандырарын болгаш комбайннар септээрин 1981 чылдың май 1-ге чедир бүрүн доозарын хүлээндивис. Ол сорулга-биле совхозтарга бүгү септелге мастерскаяларын бедик бүдүрүкчүлүг ажылдадыр, оларга ийи ээлчег-биле ажылдаарын организастаар, машиналарны септелгеден үндүрериниң графиктерин тургузар, септелге мастерскаяларын бедик мергежилдиг механизатор кадрлар-биле четчелээр болгаш оларга ажылдаарының болгаш культура-амыдырал хандырылгазының бүгү таарымчалыг байдалдарын тургузар бис.

Бүрүн-бүдүн болурун хандырары-биле бүгү-ле көдээ ажыл-агый техниказын кышкы үеде шыгжап тургузарын бо чылдың ноябрь 15-ке чедир доозар.

Капитал септелге негеттиннер бүгү-ле машиналарның, белдирлерниң болгаш агрегаттарның септээр кезектерин 1980 чылдың ноябрь 10-га чедир тодарадыр, солужулга пунктузунга дужаар.

Хову ажылдарының эгелээринге чедир улуг күчүлүг шупту тракторларны ийи ээлчег-биле ажылдаарынга таарыштыр механизатор кадрлар-биле четчелеп тургузар.

Септелге ажылдарын организастыг чорудары-биле мурнакчы механизаторлардан специализастаттынган бригадаларны тургузар, септелге аккорд-шаңналдыг ажыл төлевирин шиңгээдир бис. Септеп доосокан техниканы тускай тургускан комиссияларның актызын ёзугаар магадылалдың талоннары-биле кады үндүрер.

Техника септелгезиниң шынарын бедидер сорулга-биле септелгениң дешпилгелиг аргаларын калбаа-биле нептеретпишаан, септелге ажылдарының технологиязын сайзыраңгайжыдар бис. Түс-түс операциялар аайы-биле септелгениң шынарынга контрольду чер болганга тургузар бис. Техниканың айыыл чок чоруунуң, өртке удур айыыл чок чоруктуң дүрүмнерин сагыырының талазы-биле инструктажты шупту механизатор кадрлар эртер.

Ажылга бүдүрүкчүлүг болгаш идегелдиг болур чорукту бедидери-биле база техниканың онча-менди болурун хандырары-биле машина-трактор парыгының бүдүн чыл дургузунда техниктиг ажаалгазын организастаар. Тракторларның кывар-чаар материалдар-биле хандырылгазын чүгле хааглыг арга-биле чорудар.

Механизаторларның бүгү-нийти өөредилгезиниң курстарынга күскү-кышкы үеде совхозтарның болгаш район төвүнүң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан III класстың 70 механизаторун белеткээри көрдүнген. Мооң мурнунда комбайннарга ажылдап турган бүгү механизаторларны учётка алыр, кышкы үеде оларның-биле өөредилгени чорудар. Хову ажылдарының эгелээринге чедир районга I, II класстың трактористери 80 хуу чедер ужурлуг.

Кышкы үеде комбайнерлерниң дузалакчылары кылдыр 120 кижини белеткээр, дүжүт ажаап алыышкынының үезинде комбайн бүрүзүнге дузалакчы немей ажылдаар.

Машина-трактор парыгын ажыглаарын экижидиниинден 1981 чылда машиналарның бүдүрүкчүлүү 3—4 хуу бедиир, септелгеге болгаш техниктиг ажаалгага чарыгдалдар 2 хуу эвээжээр, дизельдиг кывар-чаар материалдарның камналгазы 3 хуудан эвээш эвес болур.

ТУРАН РАЙСЕЛЬХОЗТЕХНИКАНЫҢ АЖЫЛЧЫННАРЫНЫҢ БОЛГАШ ИНЖЕНЕР-ТЕХНИКТИГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ ХҮЛЭЭНИРИ БОЛЗА:

1. 1981 чылдың май 1-ге чедир районнуң совхозтарынга тараа ажаар 44 комбайнны, оон иштинде 1981 чылдың январь 1-ге чедир комбайннарның чартык кезиин, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир — 70 хуузун септээр IV кварталда белдирлерниң болгаш агрегаттарның септелге планын 1980 чылдың декабрь 25-ке чедир күүседир.

2. Мал кыштаглаашкынын болгаш хову ажылдарын чорударының үезинде техниканың үзүктел чок ажылдаарын хандырары-биле белдирлерни болгаш агрегаттарны орнап солуп алыр пунктуну тургузар.

3. 1981 чылдың часкы тарылгазынга болгаш дүжүт ажаалдазынга машина-трактор парыгының техниктиг хандырылгазының талазы-биле комплекстиг звенону совхозтарның бирээзинге тургузар.

4. Район төвүнүң болгаш райсельхозтехниканың ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан 4 ай хуусаалыг ажылдавышаан өөредир бүгү-нийти өөредилгезиниң курстарын организастааш, 30 кижини өөредир.

5. Машиналарның, белдирлерниң болгаш агрегаттарның септелгезин чүгле эки шынарлыг кылдыр база магадылалдың талоннарын бербишаан чорудар.

СЭКП ТК-ның октябрь Пленумунуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөрткү сессиязының шиитпирлерин удуртулга болдурбушаан, партияның XXVI съездизинге уткуштур чоруп ора, бистер республиканың совхозтарының болгаш Сельхозкүркомнуң септелге бүдүрүлгелериниң бүгү механизаторларын, инженер-техниктиг ажылдакчыларын СЭКП-ниң XXVI съездизинге алдар кылдыр хүлээп алган социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседирин хандырары дээш, он бирги беш чылдың бирги чылы — 1981 чылдың көдээ ажыл-агый ажылдарын чедиишкинниг чорудары дээш бүгү күштерин, билиг-мергежилди салырынче, коммунистиг ёзу-биле шалыпчы ажылдаарынче кыйгырып тур бис.

Совхозтарның болгаш райсельхозтехниканың механизаторларының база инженер-техниктиг ажылдакчыларының коллективтериниң нийти хуралдарынга кыйгырыгны хүлээп алган.

МОСКВАДА КЕЛГЕНИ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың чалаанын ёзугаар Социалистиг Эфиопияның Түр шериг административтиг чөвүлелиниң (ТШАЧ-ниң) Даргазы, Эфиопияның Ажылчы чоннар партиязын организастаар талазы-биле комиссияның (КОПТЭ-ниң) даргазы Менгисту Хайле Мариам албанның найыралчы аян-чоруун кылып, октябрь 27-де Москвада келген.

Аэродромга ол аалчыны СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Тихонов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, албанның өске-даа кижилери барып уткаан.

СОВЕТ-ЭФИОПИ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР

Октябрь 27-де Кремльге совет-эфиопи чугаалажыышкыннар эгелээн.

Чугаалажыышкыннарда киржип турарлар:

совет таладан — СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Тихонов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, Чепсектиг Күштерниң Кол штавының начальниги — ССРЭ-ниң камгалал министриниң бирги оралакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы Н. В. Огарков;

эфиопи таладан — Социалистиг Эфиопияның Түр шериг административтиг чөвүлелиниң (ТШАЧ-ниң) Даргазы, Эфиопияның Ажылчы чоннар партиязын (КОПТЭ-ниң) организастаар талазы-биле комиссияның даргазы Менгисту Хайле Мариам, ТШАЧ-ниң ПК-зиниң болгаш КОПТЭ-ниң күүскомунуң кежигүнү, национал камгалал министри, бригада генералы Тесфайе Гебре Кидан, ТШАЧ-ниң ПК-зиниң болгаш КОПТЭ-ниң күүскомунуң кежигүнү, КОПТЭ-ниң Делегей килдизиниң эргелекчизи Берхану Байе, ТШАЧ-ниң ПК-зиниң болгаш КОПТЭ-ниң күүскомунуң кежигүнү, Хөгжүлдениң нийти-национал революстут кампаниязын эрттирер талазы-биле Дээди чөвүлелдиң болгаш Төп планнаашкынның даргазының оралакчызы Аддис Тедла олар киржип турар.

Найыралдың болгаш билчиишкинниң байдалынга эрткен чугаалажыышкыннар үезинде совет-эфиопи харылзааларны улам ынай калбартырының болгаш ханыладырының айтырыглары дугайты саналдар солчуушкуну болган. Ийи чурттуң аразында бүгү талалыг кады ажылдажылганың шапкын, бир деңге хөгжүлдези тайбың, хосталга, хамаарышпас чорук болгаш социал дешпилге дээш демиселге бүгү дешпилгелиг күштерниң чаңгыс эвин хандырарынга салыышкын болуп, ол чорук совет болгаш эфиопи улустарның эрге-ажыктарынга таарыжып турар деп, талалар онзалап демдеглээн.

Бистиң ужуражыышкыннарывыс доктаамал апарган, олар совет-эфиопи харылзааларның сырыйын болгаш найыралчы бүдүштүүн бадыткап турар. Экономиктиг кады ажылдажылга темпилери күштелип орар. Совет Эвилелиниң болгаш Социалистиг Эфиопияның аразында бүгү талалыг харылзаалар найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээге үндезилээш чедиишкинниг хөгжүп турар. Партия шугумунуң талазы-биле кады ажылдажылга дугайын чугаалап тура, Л. И. Брежнев Эфиопияның Ажылчы чоннар партиязын (КОПТЭ-ни) организастаар талазы-биле комиссияны тургусканың эфиопи революцияның хөгжүлдезиниң дүрүм ёзугаар түңнели кылдыр көргеш, байыр чедирген болгаш партия тургузуушкунунуң айтырыгларының талазы-биле кады ажылдажылганы моон соңгаар-даа калбартырынга белен чорукту илергейлээн.

Эфиопи улустуң революстут чаалап алыышкыннарын камгалаарда болгаш быжыглаарда, экономика болгаш культура тургузуушкунун боттандырарда интернационалчы ак сеткилдиг дузаламчызы база деткимчези дээш ССРЭ-ниң чазаанга болгаш совет улуска ханы өөрүп четтиришкинин Менгисту Хайле Мариам илергейлээн. Социалистиг Эфиопияның болгаш ССРЭ-ниң, КОПТЭ-ниң болгаш СЭКП-ниң аразынга калбак харылзааларны улам хөгжүдериниң чугула ужур-дузалыын ол онзалап демдеглээн.

Делегейниң өйү келген чугула айтырыгларын чугаалажып тура, ийи тала империалистиг болгаш гегемонисчи күштер делегей байдалын чидиглендирерин, дүжүүрлүг чоруктуң чавырлыышкынның баксырадырын, национал болгаш социал хосталыышкын дээш улустарның чөптүг демиселиниң херээнге шаптыктаарын оралдажып турарын онзалап демдеглээн.

Американың Каттышкан Штаттары Чөөн Африкада, Индий океанның болгаш Персид мугуулдурунуң девискээринде бодунуң шериг күчүзүн өстүрүп турарын талалар буруушаап, ол чорук делегейниң тайбыңынга болгаш айыыл чок чоруунга, ол кавының чурттарының бот-эргезинге болгаш хамаарышпас чоруунга кыжаныышкынны тургузуп турарын демдеглээн.

Бо кавының бүгү күрүнелериниң бот-эргезин, бүрүн бүдүн девискээрлиг турарын бүгү күрүнелерниң хүндүлеп көөрүнге, бот-боттарының иштики херектерин холгаарлашпазынга болгаш чер-девискээр былаажыр чоруктардан ойталаарынга үндезилээш, Африканың Мурнуу чүгүнге билчиишкинниң болгаш чаагай кожа-хелбээ догуннаарының байдалын тургузарынче ССРЭ-ниң болгаш Социалистиг Эфиопияның чайгылыш чок чүткүлдүүн Л. И. Брежнев биле Менгисту Хайле Мариам бадыткаан.

(СЭТА).

ЭФИОПИЯНЫҢ ДЭЭДИ ШАҢНАЛЫН ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВКЕ ТЫВЫСКАНЫ

Социалистиг Эфиопияның Түр шериг административтиг чөвүлелиниң (ТШАЧ-ниң) Даргазы, Эфиопияның Ажылчы чоннар партиязын (КОПТЭ-ни) организастаар талазы-биле комиссияның даргазы Менгисту Хайле Мариам Эфиопияның дээди шаңналын — «Социалистиг Эфиопияның Хүндүлел сылдызын» СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневке октябрь 27-де Кремльге тывыскан.

Залга: совет таладан — эштер Ю. В. Андропов, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргаларының оралакчылары, албанның өске-даа кижилери; эфиопи таладан — Менгисту Хайле Мариамны аян-чорукка үдеп чоруур күрүне ажылдакчылары турган.

Шаңнал тыпсып тура эш Менгисту Хайле Мариам чүве чугаалаан.

ЭШ МЕНГИСТУ ХАЙЛЕ МАРИАМНЫҢ ЧУГААЗЫ

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Леонид Ильич Брежнев!

Улуг Ленинниң партиязының удуртулгазы-биле боттанган Октябрьның социалистиг Улуг революциязы бистиң планетавыстың овур-хевирин өскерткен, хосталганың, деңзээниң, тайбыңның болгаш социализмниң тиилээриниң, ол ышкаш кижиниң кижи мөлчүүр чорукту узуткаарының үе-чадазы эгелээнин көргүскен. Дарлаттырган массаларның туту болу берген ол революция империализмге, колониализмге, неоколониализмге болгаш расизмге удур, нийтизи-биле мөлчүүшкүнге удур дем каткан демиселдиң чаа үе-чадазын ажыткан. Октябрьның социалистиг Улуг революциязы мөлчүкчү харылзааларның бүгү системазын божаңналдыр силгипкен, бүгү делегейде революстуг шимчээшкинге идиг-ни берген болгаш хөй-хөй миллион кижилерниң тайбың база аас-кежиктиг амыдыраарынга таарымчалыг байдалдарны тургускан. Делегей төөгүзүнүң эң чугула болуушкуну болу берген Улуг Октябрь тайбыңны болгаш хосталганы эргим үнелээр бүгү кижилерниң сагыш-сеткилинден каржан-даа арлып читпес.

Улуг революцияның оглу Силер, Леонид Ильич Брежнев, янзы-бүрү албан-дужаалдарга анаяандардан тура бодуңарның чонуңарга бараан болуп келген Силер. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарынга Силерниң хөй чылдарда ажылчорудулгаңар, Силерниң күрүне удуртукчузу шылгараңгай арга-мергежилиңер, Силерниң билиңцер, политиктиг хандыр көөр чоруунар болгаш эрес дидимнер, коммунист кижи болганыңарда чүгле Совет Эвилелиниң улустарының эвес, харын бүгү делегейниң ажылчы чоннарының чаагай чоруу дээш, Чер кырынга тайбың дээш Силерниң могаг билбес болгаш чайгылыш чок демиселиңер калбак сурагжаан.

Эфиопи революцияның эң берге үезинде аңаа чогуур үезинде көргүскен болгаш шиитпирлиг дузаламчызы дээш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга, чазаанга болгаш улузунга ханы өөрүп четтиришкинни Силерниң нүүрүңерге илергейлеп тур бис.

Ол-ла бүгүнү өөренип көрбүшаан, Эфиопияның чазаа болгаш улузу Силерни «Социалистиг Эфиопияның Хүндүлелдиң сылдызы» деп дээди орден-биле шаңнаар дугайында шиитпирни хүлээп алган.

Силерге, эш Леонид Ильич Брежнев, улуг совет улустуң шылгараңгай удуртукчузунга, Эфиопияның чазааның болгаш чонунуң мурнундан ол бедик шаңналды тыпсыр улуг алдар меңээ таварышканынга холбаштыр революсчу ёзу-биле чоргаарланып турарымны илергейлеп тур мен.

• • •

Ооң соонда эш Л. И. Брежнев чүве чугаалаан.

ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ ЧУГААЗЫ

Хүндүлүг эш Менгисту!

Эргим өңнүктер!

«Социалистиг Эфиопияның Хүндүлел сылдызын» хүлээп албышаан, меңээ көргүскен алдар дээш Социалистиг Эфиопияның удуртулгазынга база Силерниң бодуңарга өөрүп четтиргенимни илередиксей-дир мен, эш Менгисту.

Бо шаңналды бистиң чурттарывыстың аразында бузулбас найыралдың демдээ кылдыр үнелеп, ону бүгү совет улуска, оон авангарды — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга хамаарыштырып тур мен.

Улуг Ленинниң чагыгларын чайгылыш чок эдербишаан, совет кижилер империализмге болгаш реакцияга удур шиитпирлиг демисежип, социал-экономиктиг дешпилгелиг чаартылгаларның оруу-биле дидим чорупорар күштерниң талазынга кезээде туруп келген болгаш турар-даа. Тайбыңның, демократияның бүгү кижи төрелгетенниң дешпилгезиниң эрге-ажыктарынга чүгле ындыг туруш харын таарыжыр.

Бистиң чурттарывыстың аразында харылзаалар хүн келген тудум улам ханылап, эң-не янзы-бүрү талаларга чаа-чаа тодаргай ажыл-херектер-биле долдунуп турары өөрүнчүг-дүр.

Силерниң чуртуңарда эвээш эвес совет инженерлер, башкылар, эмчилер, геологтар, өске-даа специалистер ажылдап турар. А найыралчы Эфиопиядан чүс-чүс оолдар, кыстар Москваның болгаш бистиң өске-даа хоорайларывыстың дээди өөредилге черлеринде эртем-билигни чедип ап турарлар. Бот-боттарывысты улам эки билчип орар бис. Бистиң найыралывыс харын оортан быжыгып турар.

Делегей айтырыгларын, оон иштинде Африка айтырыгларын көөрде-даа, бисте нийти чүүлдер хөй.

Африкадан-даа, өске-даа диптерден Совет Эвилели бодунга кандыг-бир онзагай эргелерни болгаш ямбы-хүндүткелдерни чедип алырын бодавайн турар. Аңаа тайбың болгаш чөпшээрежилге тергиидээн, Африканың чон бүрүзү хосталганың чаагай кежиин ажыглаан, боттарының чериниң байлактарының ээлери болган, африка чериниң булуң бүрүзүнге расизмни болгаш апартеидти дазылдарындан тура тырткаш, шывадапкан турарын күзээр бис.

Ол политиканы моон соңгаар-даа быжыг болгаш чайгылыш чок чорудар бис.

Совет Эвилелиниң болгаш Эфиопияның найыралчы харылзаалары эм тайбыңның салдарлыг фактору болуп турар кылдыр чугаалаар болза, шын деп бодаар мен. Ол харылзаалар бистиң улустарывыстың эрге-ажыктарынга эки бараан болуп турар. Ынчангаш моон соңгаар-даа ындыг болзун дээш боттарывыстың талавыстан бүгү-ле эргежок чүгула чүүлдерни кылыр бис.

Хүндүлүг шаңнал дээш база катап четтирдим.

Социалистиг Эфиопияның дээди шаңналын алганынга холбаштыр Леонид Ильич Брежневке Совет Эвилелиниң болгаш Социалистиг Эфиопияның партия база күрүне удуртукчулары чүректиң ханызындан аңаа байыр чедирип, ийи чурттуң улустарының аразында найыралды, эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарының, бүгү делегейге быжыг тайбыңны хандырарының эрге-ажыктарынга таарыштыр хөй талалыг ажыл-чорудулгазынга ол улам ыңайгы чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

(СЭТА).

Тувинская республиканская

ПАРТИЯНЫҢ, ЛЕНИННИҢ ХЕРЭЭНГЕ ШЫНЧЫ

АЛДАН иийи чыл бурунгаар В. И. Ленинниң инициативазы-биле ленинчи комсомол тургустунган. Владимир Ильич аныяктар эвилелиниң өзүп быжыгарының, аныяк салгалды кижизидериниң, оон марксисчи-ленинчи үзел-бодалын хевирлээриниң болгаш коммунистиг идеалдарга, Төрээн чуртунга бердинген, шынчы чоруктарга оларны дадыктырарының дугайында айтырыгларны эң чугулалап көрүп чораан. РКСМ-ниң III съездизинге улуг баштыңчының чугаалы комсомолдуң бүгү ажыл-чорудулгазынга эң чугула теоретиктиг программа болган болгаш болуп-даа турар.

Комсомол Советтер чуртунуң мөңгеде аныяк назынының, оон чырыткылыг келир үеже чүткүлүнүң чайынналчак демдээ боор турар. Ол партияның дайынчы дузалакчызы болгаш идегелдиг курлавыры болбушаан, күш-ажылчы болгаш дайынчы эрес-маадырлыг чоруктары-биле демдеглеттинген, алдарлыг улуг орукту эрткен. Октябрь революциязының хүннеринде Спасскийниң штурмаашкынының дүнелери болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынынга чылча шаптырган фашизмниң рейхстагының кырынга киискээн өңгүр кызыл тук, бирги беш чылда баштайгы кан эзилдирикчилериниң Магнитка кызыл хаязы болгаш чүс-чүс чылдарда ээн чыткан тайгаларга кылдынган БАМ-ның кан оруктары, кур черлерниң алдын сарыг тарааны болгаш Тюменьниң нефть аттыннган фонтаннары, Кара эвес хөрзүннүг черлерниң чаартыры болгаш Кама эриинде канчаар-даа аажок улуг автозавод дээш чурттуң төөгүзү-биле холбашкан өскедаа бүгү маадырлыг үүле-херектер ВЛКСМ-ниң намдарында алдын одуруглары боор турар. Ам оон тугунда Төрээн чурттуң алды ордени чайнап чоруур.

КОМСОМОЛЧУЛАР, бүгү совет аныктар ВЛКСМ-ниң 62 чылын шалыпчы ажыл-иши, шудургу өөредилгези, эртем-техникага болгаш уран-чогаадылгага чедиишкиннери-биле, шериг албаның үлегерлиг эттиреринде-биле демдеглеп турар. Ол бүгүнү Тываның комсомол организациязының ажыл-херектеринден тодаргай көрүп болур. Бо чылгы байырлалды республиканың оолдар, кыстары бүгү совет улус-биле бир дөмей, СЭКП-ниң ээлчеглиг XXVI съездизинге белеткелдерге болгаш СЭКП ТК-ның октябрь (1980 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге, анаа эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айыттынган сорулгаларга хей-аът кирип, политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн-биле уткуп турарлар. «Ленинниң ады-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле күш-ажылче, маадырлыг чорукче» деп темага бүгү-эвилелдиң комсомол хуралдарынга база «Ленинниң херээ чурттап база тиилеп турар» деп, Ленинчи кичээлдерге комсомолчулар болгаш аныктар СЭКП-ниң иштики болгаш даштыкы политиказын изиг-биле чүүлдүгзүнүп, партияның шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга боттарының төлептиг үлүүн киирерринге белеңин илереткен.

Оларның ол изиг күзелиниң тодаргай чижээ, «Өңгү беш чылды шалыпчы доозар, СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур» деэн комсомолчу ажылдарның эстафетазынга база съездиге алдар болдурган чарышка оларның идепкейлиг киржилгези болур. Бөгүн бисте комсомолчу-аныктарның 500 ажыг коллективтери, 35 муң ажыг аныяк ажыл-ишчилер бүдүрүлгеге ажылдап, ажыл-агыйы тургузуушкунунга боттарының үлүг-хуузун киирип турар. Бүдүрүлгениң 2 муң ажыг аныяк мурнакчылары өңгү беш чылда боттарының хууда планныг онаалдаларын күүседипкеннер. Съезд мурнунуң шалыпчы ээлчээнге кирипкен республиканың комсомолчу-аныктарының бүгү коллективтери тос айларының планныг онаалдаларын күүседипкеннер.

Социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда комсомолчу-аныктар коллективтеринден: В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыглал фабриказының дөртку ээлчээ, «Тыва кобальт» комбинатта септелге-механика цеги, Хову-Аксында дааранылга фабриказының ийиги бригадазы, Кызылда № 48 тудуг эгелелинде аныктарның кайгамчык дагдыныкчылары М. В. Сафронова, В. Б. Борбак-оол, Е. С. Бизяева, Н. Оюн, Р. Ф. Григорович удурткан штукатур-малярлар бригадалары, «УТКА-25 чылы» совхозта Арыскан, «Искрада» Арыг-Бажы, «Чодураа» совхозта Харал-Тей, «Шекпээрде» ВЛКСМ-ниң 60 чылы аттыг, «Тээлиде» Ээрбек Хавак сүт-бараан фермалары, «Чырал-Бажы» совхозта Дагыр-Шеми, «Мөген-Бүрендей» № 4, «Бай-Тал» совхозта Шивилиг хойжу бригадалары, Кызылда № 3 АТБ-де Н. Волошинниң бригадазы. Эрзинниң амыдырал хандырылга комбинадының дааранылга цегиниң, Кызылда Н. Кабанова база Өвүрде Н. Ондарга удурткан харылзаа салбырларының комсомолчу-аныктар коллективтери болгаш өскелер-даа бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Комсомолчу-аныктарның мурнакчы коллективтери өңгү беш чылдың планныг онаалдаларын ноябрь 7-ге чедир, ийи айларының планнарын партияның XXVI съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир күүседир деп бедиткен хүлээлгени алгаш, шалыпчы ажылдап турар.

Республиканың комсомол организацияларының удуртулгазы-биле өөреникчи болгаш студент аныктар нииити ажыл-агыйы чорудулгазынга биче эвес үлүүн киирип турар. Өңгү беш чылдың дургузунда студентилерниң тудуг отрядтарынга, школачыларының күш-ажылчы каттыжыышкыннарынга күш-ажылдың база идейлиг, күш-дамыр база мөзү-шынар дагдыныышкынның 80 муң хире оолдар-кыстар эрткен. Ол үениң дургузунда 35 миллион рубль түңнүг тудуг-монтаж ажылдарын кылып, кодээ ажыл-агыйның болгаш бүдүрүлгениң өске-даа продукциязын бүдүргеннер.

АНЫЯК салгалдың идей-политиктиг, мөзү-шынар кижизидилгезинге, оларның күш-ажылчы болгаш нииги-политиктиг идепкейин бедидеринге чугула черни аныктарның политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгези ээлеп турар. Ындыг өөредилгениң бөлгүмнеринде болгаш семинарларында амгы үеде 9 муң хире аныяк-өскенер, партийжи чырыдыышкынның школаларында, семинарларында — 6 муң ажыг, коммунистиг күш-ажыл школаларында 5 муң ажыг, нииити билигниң янзы-бүрү хевирлеринде 10 муң комсомолчулар, аныктар өөренип турарлар. Өөредилгениң янзы-бүрү хевирлеринге 34 муң хире комсомолчулар, аныктар хаара туттунган.

«СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга» деп Ленинчи зачёту, ленинчи кичээлдерни, хөй-нииитичи политиктиг номчулгаларны, эртем-практиктиг конференцияларны, совет улустуң революсчу, күш-ажылчы болгаш дайынчы алдарының черлеринге массалыг походтарны, партияның болгаш комсомолдуң хоочуннары-биле ужуражылгаларны организастааны идей-политиктиг кижизидилгеге улуг ужур-дузалыг болуп турар.

ЛЕНИНЧИ ёзу-биле ажылдаарынга, чурттаарынга, болгаш демисежиринге аныктар коммунистерден өөренип, олар дег болурун оралдажып чоруурлар. Партияның, комсомолдуң болгаш күш-ажылдың, дайынның 3 муң ажыг хоочуннары, бедик мергежилдиг, үлегерлиг ажылчыннар боттарының билиин, байлак дуржулгазын аныктарга дамчыдып, хөй-хөйү дагдыныкчылар болуп турарлар.

Партияның область организациязының удуртулгазы-биле Тываның комсомолу өске-даа хөй талалыг ажыл-херектерни чорудуп келген. СЭКП-ниң XXV съездизиниң болгаш партия ТК-ның оон дараазындагы Пленумнарының айтыышкыннарын, өңгү беш чылдың планын күүседиринге болурунуң төлептиг үлүүн киирип турар. Оон-биле чергелештир аныктарның коммунистиг, ылангыя мөзү-шынар кижизидилгезиниң талазы-биле комсомол организациялары моон соңгаар-даа шудургу ажылды чорудары негеттинер деп чүвени бедик харыысалга-биле медереп билип турар.

ВЛКСМ-ниң сөөлгү съездилериниң шиитпирлеринге, ол съездилерге эш Л. И. Брежневтиң чугааларында айтыышкыннарга дүүштүр, комсомол ажылының стилин сайзырангайжыдар, ол организацияларның дайынчы аргазиншизин бедидер, комсомолчуларның болгаш аныяк өскеннерниң ажыл-агый база культура тургузуушкунунга киржилгезин улам идепкейжидер талазы-биле хөй чүүлдерни кылыр апаар.

Аныяк өскеннер дугайында партияның болгаш чазактың ада-сагыш салыышкынын олар шалыпчы ажыл-херектер, кончуг эки өөредилге-биле харыылавышаан, ол бүгү дээш Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин база катап илергейлеп турар. Бүгү чурттаазында дег, Совет Тываның оолдары болгаш кыстары партияның салган сорулгаларын, СЭКП ТК-ның октябрь (1980 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, СЭКП-ниң XXVI съездизин чедиишкиннерлиг уткуур дээш бүгү улустуң ажыл-херээнге төлептиг үлүүн киирериниң долу шиитпирлиг.

З. ОНДАР,
ВЛКСМ обкомунуң секретары.

КЕЗЭЭДЕ МУРНУКУ ОДУРУГДА

Коммунистер ышкаш, комсомолчуларның сорулгазы чаңгыс — кезээде мурнуку одуругларга туржуру болур. Энтузиастарның быжыг аныяк холдары болгаш изиг чүректери кайда-ла херек болдур, ажылдың эң берге участоктарынга ВЛКСМ-ниң 59,5 миллион кежигүннерлиг отрядының төлээлекчилери шалыпчы ажылдап турар.

Комсомолдуң төрүттүнген хүнүн таварыштыр СЭТА-ның корреспондентилериниң дыңнатканы болза:

СУРГУТ (Тюмень область). Эвилелдешкен бүгү республикаларның аныяк төлээлекчилериниң тудуп турары Сургут-Уренгой аразының демир-оруу аныктар байырлалының мурнуу чарыында Соңгу чүк Тундразының чоогунуң кызыгаарын эрте берген. Оон сөөлгү сезен километр участогун салырын Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры В. Молозинниң удурткан комсомолчу-аныктарның орук монтерларының бригадазынга бүзүрээн.

—Оруктуң тудуун доозар эргени чаалап алганывыска чоргаарланыр бис—деп коллективтиң комсоргу М. Шпак чугаалады.— Бистиң бригадада дөрт чыл бурунгаар баштайгы рельстиң звенозун салган. А ам беш чүс километр орукту кылып эртивис.

Барыын Сибирьге орукту ындыг шапкын темп-биле кажан-даа тудуп көрбээн. Ол берге ажыл-херекке мергежип, беш чылдың онаалдазын хуусаа бетинде доостувус. А амгы үеде сөөлгү, эң нарын участокка чүгле көвүрүглерни безин үжен ажыгны тудар! Ону бедик темпилиг чорудуп, графикти барык ийи катап мурнап турар бис. Ол орук Тюмень областың соңгу талазында чер байлааның шинчилекчилеринге чугула херек дээрзин эки билип, ажылды шапкыннадып турар бис.

АШХАБАД. «Копетдаг суг тудуг» тресте С. Нурыевтиң удурткан бульдозеристерниң комсомолчу-аныктар бригадазы байырлалды күш-ажылчы чедиишкиннер-биле демдеглээн. Коллектив Кара-Кум каналының 1050 дугаар километринче үнүпкен. Беш чылдың онаалдазын бүдүн чартык катап күүсеткен!

Бүгү-эвилелдиң ол комсомолчу шалыпчы тудуунуң штавынга киирген рапортка бригадир С. Нурыев биле кады бригаданың комсоргу П. Нурыев ат салган. Рапортту эң эки бульдозерист Ч. Нурыев чедирген.

Нурыев алышкылар болгаш оларның бригадада эштери беш чыл четпес үениң иштинде каналдың оруундан ийи миллион кубометр ажыг довуракты казып үндүрген. Анаа барган кижи ол ажылдың кайы хире бергезин караа-биле көөр.

Чүс-чүс чылдарда кандаашкындан курган калган чер оон бүгү талаларында чаптылган чыдар. Чайын-даа, кыжын-даа анаа металлга кижи хол дээр аргажок—изиг металл өрттендир чип азы соок үеде кижини доңуруптуп болур. Аныяк оолдар вагончугаштарда чурттап, вахта аргазы-биле ажылдап турарлар. Чурттакчылыг чоокку черлерге чедир курган ховулар таварты он-он километрни эртер.

САБИРАБАД (Азербайджан ССР). В. И. Ленин аттыг колхозка Ф. Гусейнованың комсомолчу-аныктар бригадазының кыстары хөвең ажаап алыышкынынга эң бедик түңнелдерни боттарының саны-биле эвес, а ажылды эки билири-биле чедип алганнар.

Комсомолдуң төрүттүнген хүнүнүң мурнуу чарыында олар ийи беш чылдың онаалдаларын күүсеткен.

Чедиишкинниң үндезини—чогаадыкчы чорукта. Азербайджанның хөвең ажаап алыр кол чери—Мурган ховуларында ол мурнакчы коллективти хөвүнүң лабораториязы деп адап турарлар. Агротехниктиг хөй чаа чүүлдерни: хөрзүннүң шириин аңдара кагбайн аңдарар арганы, үнүштерниң биологтуг камгалалын ында баштай-ла ажыглаан. Бригада ажаалда-транспорт ажылдарының ипатовчу аргазын республикада бир-ле дугаар нептеретткеннериниң бирээзи.

Бо чылгы ажаап алыышкын үезинде кыстар боттарының сөзүнге база шынчы болганнар. Хөвеңниң «3038» деп перспективтиг сортун шиңгээдип алгаш, олар көскү немелде дүжүттү чедип алганнар.

Коллектив аныяк, оон кежигүннери шупту билиглерже чүткүлдүг. Бригадир боду үлегерни көргүзүп турар—ол кодээ ажыл-агыйы институдунуң студентизи. Бригаданың өске кежигүннери техникумнарда болгаш кодээ ажыл-агыйы талазы-биле мергежил бедидер курстарда өөренип турарлар.

• • •

Чурттуң аныктары комсомолдуң төрүттүнген хүнүнде чаңчыл ёзугаар боттарының күш-ажылын болгаш өөредилгезин түңнеп турар. «Беш чылды—шалыпчы ёзу-биле доозар!, СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур!» деп лозунгнуң адаа-биле калбарган чарыштың киржикчилери—алды миллион оолдар, кыстар хууда беш чыл онаалдаларын күүседипкеннер. Комсомолчу-аныктарның муң-муң коллективтери бедик көргүзүглерни чедип алганының дугайында рапорттаанын ВЛКСМ ТК-га дыңнатканнар.

Комсомол чоокта чаа төөгүлүг болуушкунну—В. И. Ленинниң «Аныктар Эвилелдериниң сорулгалары» деп ажылының 60 чылын демдеглээн. Коммунизмге өөренир деп баштыңчының чагыын оолдар болгаш кыстар беш чыл планын күүседир дээш шалыпчы күш-ажылы-биле, эки өөредилгези-биле, хөй-нииитиниң ажылынга идепкейлиг киржилгези-биле күседип турарлар.

Чурттуң чалыы салгалы хоочуннар-биле кады партияның XXVI съездизин төлептиг уткуурунга белеткенип турар.

КОМСОМОЛЧУ ПУТЁВКА-БИЛЕ

Чаа-Хөл ортумак школазын он чыл бурунгаар доозкаш, ол-ла чылын Куйлуг-Хемге өшкү кадарып турган авам сугызының аалынга «күш-ажылчы базымым — мал ажылы-биле холбашкан чаа амыдыралым эгелээн. Черле ынчаш, өскен, төрээн черим Улуг-Хемниң Кара-Тал суурга бичии чажымдан-на хой, өшкү кадарып чорааным — мээң салым-чолумга чугула болуп, малчын болурун шиитпирлеп алырымга идиглиг болганы чугаажок. Ада-ием база малчын уктуг улус, ам оларның изин истээр, ажыл-мергежилин салгаар улуг үүле, бедик харыысалга мээң таварышканынга чоргаарланыр мен.

Өг-бүлем ээзи Шериг-оол база бичиизинден-не мал-маган аразынга өзүп келген. Оон-биле баштай дузалакчы кадарчылап, сакманщиктеп турган, малды ажаап өстүреринге арга-дуржулгавыс чоорту мөөннеттинип, төрээн совхозувустуң хойжулары болурун быжыы-биле шиитпирлеп алган бис. Ынчангаш ол күзеливисти илередип, комсомолчу путевка-биле «Найырал» совхозтуң дирекциязынга чеде бээривиске, бистиң дилээвисти хандырган.

1976 чылдың күзүнүнде бир кодан хойну хүлээп алгаш, тускайлаң амыдыралче кирдивис. Бир-тээ хойжунуң мергежилин шилип, аңаа бердинген болганывыста, эш-өөрнүң арга-дуржулгазын үргүлчү өөренип, кожа хелбээ хоочун малчыннарның арга-сүмезин өөренип, ону ажыл-ишке таарыштыр ажыглап турар бис.

Баштайгы чылда төрүүр 100 хойдан 96 хураган, бир хойдан ортумаа-биле 3,6 кг дүкту кыргып алдывыс. Оон соонда көргүзүүвүс оон-даа экижээн. 1979 чылда 100-тен 100 хураганны ап, хойдан үш ажыг килограмм дүктү кыргып алганывыс түңнелинде, районнуң эки көргүзүглерлиг малчыннарының санынга кирдивис.

Ынчаар ажылдап шыдаарывысты бадыткааш, эрткен чайын кадарып турган хоювусту күрүнеге дужаапкаш, дүңгүжүн төрүүр аныяк хөй хүлээп алган бис.

Зоотехниктиг болгаш ветеринарлыг негелделерни сагып, өскелерниң үлегерлиг ажылын өөренири малчын кижиге эргежок чугула чүүл деп санап турар бис.

Ажыл — аас-кежик дижирилер чөп. Чаңгыс чер чурттугларым мээң улуг бүзүрелди көргүзүп, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадынга соңгааны улам кызымак ажылдаарымны хүлээндирип турар.

Екатерина АЛТАЙ.
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады, аныяк хойжу.

АНЫЯКТАРГА БҮЗҮРЕЛ

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинат нарын болгаш хөй адырларлыг амгы үениң улуг бүдүрүлгези. Оон ажылчыннарының хөй нуруузу комсомолчулар болгаш аныктар. Кайы-даа хире нарын участокту улуг бүзүрел-биле дагзырга олар бедик харыысалга-биле күүседириниң чижээн төп бүдүрүлге лабораториязындан безин көрүп болур. Мында ажыл-ишчилерниң ортумак назыны 22 хире харлыг. Ортумак школалар, профтехучилище доозкан кыстар база оларга немежип кээп турар.

Маңаа арыглал цеги баштай арыглаары-биле рудаларны шылгап, шенеп көөрүн болгаш бүдүрген продукцияның шынарын ылап тодарадыр. Ынчангаш ажыл нарын. Ынчалдажок бо чугула херекке лаборантыларның талазындан чазыг кылган таварылга кончугховар. Чүге дээрге ол аныяк кижилерни чаагай сеткилдиг дагдыныкчылар Т. Х. Ковалева, Ч. Ч. Ооржак, Л. Т. Түгүжекова, Т. Л-С. Бүжүгет ышкаш хоочуннар нарын ажылга чаңчыктырып, оларга ажыктыг сүмелерин берип турар.

Бо лабораторияның 88 ажылчыннарының барык кезик хирезинден хөйү комсомолчулар. Олар күш-ажылга, хөй-нииитиниң амыдыралынга үлегер-чижээн көргүзүп турар. Комсомол организациязының секретары хоорай Совединиң депутады Л. Иванова болгаш Р. Сарыглар, З. Даваалан, А. Табарчуна олар эки ажылы, быжыг сагылгачуруму-биле бүгү нииити хүндүткелди чедип алганнар. Аныктарның хөй-хөйү кежээки техникумда, өске-даа өөредилге черлеринде өөренип турар.

— Комсомолчулар, каяадаа кажан кезээде ындыг болур ужурлуг—деп, төп бүдүрүлге лабораториязының начальниги Л. А. Хоменконуң чугаалап турар ужуру-даа ында.

А. БАРМАЩЕВ.
Ак-Довурак хоорай.

ФОТОРЕПОРТАЖ

СОРУК КИРГЕННЕР

Бригаданың кежигүннери чыглып алгаш, СЭКП ТК-ның октябрь (1980 чыл) Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу чыыжының дөртку сессиязының материалдары-биле таныжып, ол бүгүнүң улуг чүүлдүгзүнүүшкүн, чоргаарал-биле хүлээп ап, бир үн-биле деткип турда, аңаа чеде бердивис. Ол болза Кызылдың № 48 тудуг эгелелинде хоорай Совединиң депутады, Валентина Борбак-оолга удурткан комсомолчу-аныктарның шеверлекчилер бригадазының кежигүннери-дир.

Валентина Борбак-оолдуң бригадазы ол-ла эгелелде ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Р. Ф. Григоровичиниң удурткан бригадазы-биле социалистиг чарыштыг. Ынчангаш олар Раиса Федоровна Григоровичиниң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга савал ап, чугаалаан чугаазын улуг сонуургал-биле номчуп, ында мынча дээн одуругларны сонуургал, чоргаарал-биле уткааннар: «СЭКП ТК-ның болгаш Совет күрүнениң хүн бүрү сагыш салыышкынының ачызында бистиң чуртувустуң эң аныяк автономнуг республикаларының бирээзи — Тыва АССР-де кайгамчык улуг социал-экономиктиг чаартылгалар боттанып турар... Бөгүн Тыва чаа тудугларның черн. Үлетпүрнүң, тудугнуң бүдүрүлгелери, малдың кажаа-хоразы туттунуп, бары чаартынып турар. Эвээш эвес школалар, эмнелгелер, чуртталга бажыңнары болгаш культура-амыдыралдың объектилери туттунуп турар». Ол шынап-ла ындыг. Республика найысылалы хүнден хүнче улам сайзырап, чаа-чаа тудуглар ай, квартал санында немежип турар.

Шынап-ла оларның чаңгыс коллективте ажылдап турары ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Р. Ф. Григоровичиниң ол чугаазында В. Борбак-оолдуң удурткан шеверлекчилериниң киирип турар үлүг-хуузу эвээш эвес. Ынчангаш олар ол бүгүге чоргаарланып, улам хей-аът кирип, холу дыңзыг сорук кирген ажылдап турарлар.

Комсомолчу-аныктарның бо бригадазы өңгү беш чылда бодунга алган социалистиг хүлээлгезин бо чылдың августала ажыр күүсеткеш, амгы үеде он бирги беш чылдың үлүүнге киириштир ажылдап эгелээн. Бригадада нииитизи-биле 20 аныктар ажылдап турар. Оларның үжү коммунистер, а артканнары шупту комсомолчулар. Ынчангаш олар ленинчи комсомолдуң 62 чыл оюн күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткуп, бо чылдың бүдүрүлге планын октябрьның 28-те, дүүн бүрүнү-биле күүсеткеннер.

Өңгү беш чылдың доозукчу чылының эрткен тос айларында В. Борбак-оолдуң удуртканы шеверлекчилер бригадазы планныг онаалдазын 123,7 хуу күүсеткеш, республиканың комсомолчу-аныктарның тудуг организацияларының аразынга тиилекчи болуп үнгеш, ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Шеверлекчилер ол чедиишкинге улам хей-аът кирип, чаа бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган.

Амгы үеде олар Кызылдың № 5 микрорайонунда 80 аал иштиг чурттаар бажыңның шеверлел ажылдарын бедик шынарлыг кылып, ону хуусаа бетинде доозуп, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 63 чыл оюн күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш, бо хүннерде бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турарлар.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: комсомолчу-аныктарның шеверлекчилер бригадазының кежигүннери (үстүнде); үшкү кварталдың түңнелинде социалистиг чарыштың тиилекчилериниң бирээзи Зоя Үндүң ажыл үезинде (ортузунда); бригаданың кежигүннери Анна Иргит биле Валентина Дугар олар.

Авторнуң фотолары.

ЧЫЛДЫЫН АЖЫРГАН

Өвүр районда «Торгалыг» совхозтуң Чаа-Суур сүт-бараан фермазының аныяк саанчылары партияның ээрби алдыгы съездизин күш-ажылчы белектерлиг уткуур дээш комсомолчу отчугаш-биле эрес-шудургу ажылдап турар. Ук ферма бо чылын сүт бүдүрер планын октябрь эгезинде ажыр күүседипкен. Олар чыл төнчүзүнге чедир ам-даа хөй сүттү саар немелде хүлээлгелиг ажылдап турар.

Саанчыларның аразында социалистиг чарыштың негелделеринге дүүштүр кызымак ажылдап, шаг-үени мурнап турарларының саны өскен. Боттарынга быжыглаан инектен эң хөй сүттү саап алыр дээш калбарган күш-ажылчы маргылдаага саанчылар Анай Тоолай, Анчымаа Сагды, Рая Тоолай, Вера Дарыма, Каракыс Мый-оол, Уйнук Тюлюш болгаш өскелер-даа шылгараан. Олар инек бүрүзүнден хөй сүттү саап ап, эш-өөрүнге үлегерин көргүзүп келген.

Инектиң сүткүр болуру кадарчы кижиниң карак кызыл ажылындан хамааржыр. Ферманың инек кадарчызы Алексей Дөрбет-оол онаашкан ажылын ак сеткилдиг күүседип, инекти эң эки оъттуг черлерге эъткир, сүткүр кылдыр кадарып, нииити салыышкынга үлүүн киирип чоруур.

Саанчыларның культурлуг амыдыралын бедидеринче кичээнгейни күштелдиргени демдеглексенчиг. Ферма төвүнде чаа кызыл-булуңну дерип, оон иштин көрүштүг дерип шимээн.

Сөөлгү үеде аныктар фермага саанчылаар күзелин илередип, удаа-дараа саанчылап кээп турары өөрүнчүг. Олар анаа келгеш, күш-ажылчы дадыгыышкынны ап, саанчының мергежилин шиңгээдип ап турарлар.

Саанчылар ортузунга агит-массалыг ажылдарны ында партия бөлүүнүң удуртукчузу, Кызыл-оол Донгак, ферма эргелекчизи Анайбан Арабачи үлегерлиг тургускан.

Чаа-Суур сүт-бараан фермазының коллективи кыштаглаашкынга багай эвес белеткенген. Олар аныктарның күжү-биле 84 тонна сигенип, 34 тонна суланың ногаан массазын белеткээн болгаш инек, бызаа адаанга урар 65 тонна өлектиг бөлүп кургаткан. Ам удавас чаа төлевилел ёзугаар тургустунган кажаа ноябрь айда ажыглалга кирер.

Н. ДАМДЫН.

НАЙЫРАЛЧЫ БАЙДАЛГА

СЭКП Төп Комитети, ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң чазаа Социалистиг Эфиопияның Административтиг түр шериг чөвүлелиниң (ТШАЧ-ның) Даргазы, Эфиопияның ажылчы чоннар партиязын организастаар талазы-биле комиссияның (КОПТЭ-нин) даргазы Менгисту Хайле Мариамның аллары дээш дүштеки шайлалганы октябрь 27-де Кремльдиң Улуг ордузунга кылган.

Менгисту Хайле Мариамны үдеп чоруур Эфиопияның күрүне ажылдакчылары ооң-биле шайлалгага база келген.

Совет таладан дүштеки шайлалгага эштер Л. И.Брежнев, Ю. А. Андропов, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. П. Капитонов, В. И.Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков, ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргаларының оралакчылары, ССРЭ-нин министрлери, ССРЭ-ниң күрүне комитеттериниң даргалары болгаш албанның өске-даа кижилери келген.

СЭКП ТК-ның Чиигине секретары, ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев дүштеки шайлалгага чүве чугаалаан.

ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ ЧУГААЗЫ

Эргим эш Менгисту!

Эштер, өннүктер!

Социалистиг Эфиопияның баштыңы-биле, Эфиопиядан келген өннүктеривис-биле база катап ужуражылгавыска өөрүп турар бис. Бистиң чурттарывыстың болгаш улустарывыстың аразында найыралдыг калбартырынга бо ужуражылга тодаргай үе-чада болуру чигзиниишкин чок. Бот-боттарының ак сеткилдиг болгаш идегежир чоруу-биле демдеглеттинген бөгүнгү чугаалажыышкыннар бо бүзүрелди бадыткаан.

Совет-эфиопи кады ажылдажылга ниитилел амыдыралының бүгү адырларында — политикада, экономикада, культурада нептерел турар. Совет Эвилелиниң болгаш Социалистиг Эфиопияның аразынга найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында ийи чыл бурунгаар маңаа, Кремльге ат салдынган керээ улам байлак утка-шынар-биле немежип турар.

Сурагжаан шынныг чорукту: чурттарның аразында харылзаалар, деҥ эрге, боттарының иштики херектеринге холгаарлап кирипшези, ниитилел хөгжүлдезиниң оруктарының бот-амыдыралчы чоруун хүндүлээри, эп-сеткил каттыштырылгазы ышкаш ындыг принциптерге кажан үндезилеттинген турда, херек чогумчалыг болуп, бурунгаарлаар дээрзин ол бадыткап турар-дыр.

Эфиопия — Африканың эң-не хоочун чурттарының бирээзи. Ооң чырыткылыг культуразы Африкадан дашкаар чурттарда безин сурагжаан. А Эфиопияның улузу ниитилелди революстуг ёзу-биле чаартырының айтырыгларын шиитпирлээрнинге бөгүн киржип турар.

Ийистер ышкаш бот-боттарынга дөмейлешкек революциялар чок. Төөгүлүг чаңчылдарның бот-ылгалдыы, ниитилел күштерниң байдалдары болгаш деңзигүүрү революстуг ажылды дээди хемчээлге кезээде чогаадыкчы чорудулга болдуруп турар. Эфиопияның чижээнден бо дугайын база билип, көрүп турар бис.

Эфиопи эштерниң шиитпирлеп турар айтырыгларының дугайында, ол чуртта ханы социал чаартылгаларның дугайында билип алыры биске сонуурганчыг болган.

Делегей херектериниң байдалының бөгүнгү чугаалажыышкыннар үезинде база чугаалажып көрген. Өскерлип турар болгаш амыр-шөлээн чоруктан база дугуржулгадан ам-даа ырак делегейде чурттап турар-дыр бис. Москва болгаш Аддис-Абеба принципиалдыг болуушкуннарны бир дөмей көрүп турары өөрүнчүг-дүр.

Делегейниң ареназында айыылдыг одаглар бар болуп турар. Ол дээрге, ийи-үш катап серемчилелди илергейлээр ужурлуг мина салып каан хевирлиг зоналар-дыр. Бир-ле бичии чүве болу бээрге-ле—флоттарын ынаар чорудуп, эң-не оваарымчалыг болур ужурлуг черлерге дайынзырак идепкейлиин күштелдирер АКШ-та бак сурагжаан чаңчыл-биле холбаштыр бо дугайын чугаалап тур мен. Иранга революция болу бээрге — ооң эриктеринче флодун чорудупкан болгаш чоок чаа баазаларны алырын оралдажып турар. Иранның болгаш Ирактың аразынга чөрүлдээ болу бээрге — Персид мугулдурунче чаа корабльдерин чорудупкан болгаш баазалар дугайында улам-на оралдажып турар апарган. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, каржы ыйыыышкынны болгаш коргуушкунну кылырынче үргүлчү чүткүп турар. А ол чорук дүшкүүрлүг байдалды улам чидиглендирип турар.

Эң чугула далай оруктарының, оон иштинде Ормуз эдүүнүң айыыл чок чоруу-биле холбаштыр медеглеп турары ышкаш, айыылзыныышкыннар шынап-ла бар чүве болза, ындыг айыыл чок чорукту хандырарының боттуг аргазы бар. Варшава Керээзиниң Организациязының Политиктиг консультативтиг комитединиң бо чылдың майда болган чөвүлел хуралынга ол арганы айыткан. Социалистиг чурттар— далайларга судноларның моондак чок аргыжары дээш туржуп турар. Эң чугула далай оруктары дамчаан черлерге дайын идепкейлениишкинниң чаяызадырын болгаш кызыгаарлаарын социалистиг чурттар ынчангаш саналдап турар. Ол саналдар ам онза чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Бистиң политикавыс сарыылдыг чорукту болгаш чаагай сеткилди удуртулга болдуруп келген болгаш болдуруп-даа турар. Түңнел чок шыжыгыышкынга биетер чагыртпас болгаш чавырлыышкынның база тайбыңның чаагай чорууунга бараан кылдыр шыңгыы күжениишкиннерни кылырынга кезээде белен бис.

Европага ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрерин кызыгаарлаар талазы-биле совет-америк чугаалажыышкыннар ам Женевада эгелээни бистиң сеткил ханышкынывысты болдуруп турар. Ол чугаалажыышкыннарның чедиишкинниг болурунга Совет Эвилели идигни бээр апаар. Америк таланың туруштарындан хөй чүүлдер хамааржыр, чүге дээрге, чугаалажыышкыннарның түңнелдери алызындан барып СБК-2 керээни күштүг болдуруп бадылаары-биле холбаалыг, ону күштүг болдуруп бадылаарын Каттышкан Штаттар ам-даа соңгаарладып алган туруп турар болгай.

Эштер! Партия ТК-ның Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының ажылы чоокта чаа бистиң чуртувуска доозулган. Делегей айтырыгларын анаа-ла чугаалажып көрбээн. Хүлээп алдынган шиитпирлерниң утказын ханызы-биле көөр болза, херектиг делегей талазы чугаажок ында бар.

Совет кижилерниң чаагай чоруун бедидери, оларның материалдыг болгаш угаан-бодал негелделерин улам долу хандырары амгы болгаш келир үеде биске бирги чергениң чугула ужур-дузалыг сорулгазы болуп арттарын база катап бадыткап тур бис.

А ол сорулга мырыңай-ла тодаргай делегей политиказы: даштыкы талазы-биле тайбың байдалдарны чуртка хандырып бээрин, тодаргайлаарга чавырлыышкынче, боо-чепсекти дүжүреринче болгаш кады ажылдажылгаже угланыышкынны негеп турар.

Тайбыңны быжыглаарынга күрүне бүрүзүнүң, кайы-даа диптиң салыышкыны бөгүн үнелеп четпес чугула дээрзи черле билдингир. Тургузукчу сорулгаларны шиитпирлээринге, делегейниң тайбың кады ажылдажылгазын экижидеринге, Африка чурттарының чаңгыс эви дээш шиитпирлиг туржуп турар Социалистиг Эфиопияның чаагай сеткилдиг ролюнга байыр чедирип турар бис.

— Эш Менгисту Хайле Мариамның болгаш Социалистиг Эфиопияның өске-даа удуртукчуларының кадыкшылы дээш!

— Совет-эфиопия кады ажылдажылгазы улам ынай быжыгары дээш!

— Тайбыңның болгаш социал депшилгениң херээ тиилеп турзун дээш дашканы көдүрерин саналдап тур мен.

* * *

Менгисту Хайле Мариам харыы кылдыр чүве чугаалаан.

ЭШ МЕНГИСТУ ХАЙЛЕ МАРИАМНЫҢ ЧУГААЗЫ

Бистиң революциявыска, эфиопи улуска, а ол ышкаш мээн бодумга болгаш өске-даа эфиопи революсчуларга хамаарыштыр эш Брежневтиң кезээде илергейлеп келгени чаагай көрүүшкүнү дээш ак сеткилдиг өөрүп четтиришкинни хамыктың мурнунда илергейлээр бодай-дыр мен деп, аалчы чугаалаан. Улуг хоорай Москвага чедип келиривиске мени болгаш мээн баштааным эфиопи революцияның делегациязын чылыы-биле болгаш акы-дуңма ёзузу-биле уткуп хүлээп алганы Революстуг Эфиопияның бүгү улузунга хамаарыштыр совет улустуң чаагай сагыш-сеткилиниң тодаргай илергейлээшкини болуп турар, ол дээш ханызы-биле өөрүп четтирдим.

Совет Эвилелинге — Ленинниң, бүгү делегейниң дарлаткан массаларының идегелиниң чырыы болган төрээн чуртунга, Хосталганың хаязы чыраан черге келгениниң чаагай аргазын ажыглап алгаш, бистиң сорулгаларывыстың болгаш демиселивистиң амыдыралга шуут бадыткаттынган чаңгыс эптиин улам улуг күштүг-биле демдеглээрин күзээн ийик мен.

Бистиң демиселивис силерниң база демиселинер болуруң, а бистиң тиилелгевис силерниң база тиилелгенер болуруң бодап келгеш, бир-ле дугаарында маңаа мындыг чүвени чугаалаар боладым: алды чыл дургузунда шудургу демиселдиң түңнелинде бис элээн тиилелгелерни чедип алган бис, бистиң революциявыс демнежилгениң идегелин оттуруп турар чадазында келген. Ол тиилелге бистиң улузувустуң демиселге кончуг улуг когаралының түңнели, база бистиң Совет Эвилели ышкаш эң чоок, ёзулуг шынчы, идегелдиг өннүктеривистиң чогуур үезинде дүрген көргүскен интернационалчы дузазының ачызы-дыр. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга, совет улуска болгаш Совет чазакка эфиопи улус массаларының, амгы үеде боттарының дайзыннарын тиилеп алган деп чүве илдеп көстүп турар улустуң эш ёзузун, акы-дуңма байырын, кажан-даа балалып читпес өөрүп четтиришкинни сагыш-сеткил ханыышкыны-биле дамчыдып тур мен.

Совет болгаш эфиопи улустар—тайбыңның херээнге бердинген маадырлыг демиселчилер-дир. Олар кайызы-даа шылгараңгай маадырлыг чоруктар-биле алдаржаан улуг төөгүлүг. Силерниң өндүр улуг улузунарның деткимчези болгаш эп-сеткил каттыштырылгазы, онзалап демдеглээрге, кажан империализм бистиң чуртувуска удур 1896 чылда дайынны өскүткенде, оон соонда база катап, кажан бис 1935 чылда фашист агрессияга таварышканывыста, а оон соонда, мырыңай чоокта чаа, кажан империалистер, экспансионистер болгаш реакцияның күштери бистиң революциявысты чылча базар сорулгалыг күжениишкиннерин каттыштырган турда деткимче болгаш эп-сеткил каттыштырылгазы бистиң ийи улустарывыстың шаандан бээр найыралының ылаптыг херечизи боop турар.

Ынчалзажок, феодал чагыргаңың кинчилери эфиопи улустуң совет кижилерге найыралының ажыы-биле илередир болгаш бистиң демиселивистиң ниитилешкээн көргүзер арганы бербейн турган. Ол ханы сеткилдиң бодалдары ам кээп бистиң революциявыста илереттинген. Революция бистиң дүүшкен чаа үзел-бодалга үндезилеттинген болгаш чаа сорулгаларга амгы акы-дуңма сырый харылзааларывысты тургузарынга чедирген. Бистиң бо аян-чоруувус чаңчылчаан харылзааларга чаа агымны немеп, оларның үндезинин быжыглаарынга салыышкын болур болгаш бот-боттарынга ажыктыг кады ажылдажылганы ханыладыр база калбартыр дээрзинге ханы бүзүреп турар бис.

Эш Брежнев, Силерге, бүгү амыдыралын коммунизм тургузуушкунунуң херээнге, бүгү делегейге тайбың дээш, улустарның чаагай чоруу болгаш чечектелиишкини дээш демиселге тураскааткан Ленинниң партиязының төлептиг удуртукчузунга совет болгаш эфиопи улустарның найыралының херээнге, бистиң революциявыстың быжыгарынга силерниң шылгараңгай салыышкыныңар дээш эфиопи улустуң база чазактың ханы хүлээп көрүүшкүнүн болгаш өөрүп четтиришкинни илередиксеп тур мен.

Мен болгаш мээн мында кады келгеним эш-өөрүм Совет Эвилелинге моон мурнунда база чораан бис, ынчалзажок бо аян-чоруувус Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 63 чыл оюнун бүдүүзүнде болуп турары биске онзагай өөрүшкүнүн дөзү боол турар. Төөгүлүг кыска хуусааның дургузунда хожуданган аграр чурттан космос шинчилелдериниң эразын ажыткан держава кылдыр хуулган Совет Эвилели, кижи төрелгетен дарлалдан болгаш кулданыгдан хосталгаш, деҥ эрге, чаагай чорук, тайбың болгаш социализм дээш демиселдиң оруунга киргеш, хөгжүлдениң кандыг бедиктерин чедип болурунуң үлегерин көргүзүп турар. Ол кайгамчык үлегер-чижек биске болгаш демисежип турар өске-даа улустарга чаа-чаа күштерни база идегелди берип турар.

Баштайгы социалистиг чурт — Совет Эвилели революцияның камгалалынга-даа, экономиктиг хөгжүлдеге-даа чүгле чаңгыс бодунга идегээр ужурлуг турган. А Октябрь революциязының соонда болгулаан өске революциялар Совет Эвилелиниң деткимчезинге даянып бис деп бүзүрелдиг болур аас-кежиктиг боол келген. Социалистиг чурттар-биле, депшилгелиг күштер-биле эвилелге каннадып, баштайгы база колкол революцияларының байлак дуржулгазын хостуг ажыглап болур шак ындыг онзагай артык талалыг бис деп санап турар бис. Ынчангаш, шак ындыг эки-чаагай байдалдыг тура улуг шаптараазыннарга таварышпайн хөгжүлдениң бедик чадаларын дүрген чедер боор бис деп, быжыг бүзүрелдиг бис. Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның дуржулгазын ажыглааныныӊ, а ол ышкаш оларның-биле кады ажылдажылганың болгаш демнежилгениң ачызында бистиң революциявыстың ам безин бар чедиишкиннери ол бүзүрелди быжыктырып турар.

Социалистиг Эфиопияның чаа тургузуунуң чедиишкиннеринге Менгисту Хайле Мариам тодаргай доктааган. Улус массалары амгы үеде боттарының массалыг организацияларын быжыглавышаан, боттарының политиктиг медерелин бедидип, революстуг чорудулгаларда киржип турар деп, ол чугаалаан.

Политика талазы-биле бистиң революциявыс чоокта чаа бурунгаар төөгүлүг базымны кылган. Чугаа болза, Эфиопияның ажылчы чоп партиязын организастап тургузар талазы-биле комиссияның бирги съездизиниң дугайында чоруп турар. Аңаа төөгүлүг резолюцияларны хүлээп алган, политиктиг шын угланыышкыннар ажылдап кылдынган, амгы үеде күштүг болуп турар уставтың чүүлдери деткээн. Үр үеде демиселдиң түңнелинде тургустунган комиссия амгы үеде ажык байдалда долу күжениишкинниг ажылдап турар. Революцияның онзагай кол негелдези болур Ажылчы чон партиязын тургузарының талазы-биле эргежок чугула белеткелдерниң элээн хемчеглерин боттандырып чорудуп турар. Ынчангаш революцияны партия башкара бээр хүн ырак эвес.

Бистиң партиявыстың хүрээлеңинге шылгаттынган ёзулуг коммунистерни хаара тударын хандырар дээш бистен хамааржыр бүгү чүүлдерни кылып турар бис. Чедиишкини дээш муң-муң кижилерниң амызының харамнанмааны эфиопи революцияны партияның тургустунары хөлчок быжыглаар деп идегеп турар бис. Социал болгаш экономика адырларында бистиң чедиишкиннеривис кайы хире-даа өөрүнчүг болза чоннуң амыдыралының деңнелин бедидер дээш улам хөйнү кылыр сорулгалыг бис. Күш-ажылга ынак 30 миллион чоннуң энергиязы, материалдыг улуг курлавырлар революстуг чаартылгаларны боттандырганы социалистиг Эфиопияның улам ынай чедиишкиннииг хөгжүүрүнүң магадылалы болуп турар. Кол шынарлары ёзулуг деҥ эрге болгаш чечектелиишкин болуп турар чаа ниитилелди тургузар дээш демиселге бистиң өннүктеривис, ылангыя Совет Эвилели бистиң-биле кады туржуп турар дээрзинге бүзүрелдиг бис. Ол чорук болувустуң мурнувуста сорулгаларывысты чедип алыр бис дээрзинге бүзүрелиивисти улам хайныктырып турар.

Делегей байдалының айтырыгларынга доктаагаш Менгисту Хайле Мариам мынча дээн: АКШ-тың чазааның чоокта чаа кылган авантюристиг базымнары чүгле тайбыңның херээнге болгаш бистиң девискээривистиң таарымчалыг чоруунга айыылдыг болуп турар эвес, харын делгейни чаа дайынче киир тыртып болурдур. НАТО-нуң бюджедин көвүдеткени, «Першинг» деп ракетаны Европага немей тургузар дугайында шиитпирлээни, Персид мугулдуруң болгаш Индий океан бассейниң бүзээлээрин АКШ-тың күштелдиргени, «дүрген хөделиишкинниң» азы дорту-биле чугаалаарга «шалыпкын интервенцияның күштериниң» чаа баазаларын тургусканы, ОСВ-2 керээни боттандырарын үр хуусаада соңгаарладып турары — бо бүгү дээрге делегейге дайын айыылының кыжаныышкынын шагда-ла тургускан америк милитаризмниң [...] хөделиишкиннериниң дугайын чугаалап турар. Дайын халавынче аппар чыдар ындыг базымнары чайладырынче угланган күжениишкиннерни каттыштырары тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттарның эң-не чугула хүлээлгези болур ужурлуг.

Тайбыңның херээниң бүзүрелдиг камгалакчызы болгаш бистиң чоок өннүүвүс болуп турар силерниң улуг чуртунар чавырлыышкынны боттандырар болгаш чепсеглениишкинни дужурер дээш моғаг чок демисели дээш бүгү-ниитиниң хүлээп көрүүшкүнүн болгаш хүндүткелин чаалап алган. Коммунизмни тургузуп турар силерниң тайбыңга ынакшылдыг чуртунар КНО-нуң, АЧО-нуң, кала-даа каттышпазының шимчээшкининиң болгаш өске-даа делегей организацияларының принциптерин хүндүткээрин чайгылыш чокка барымдаалап турар. Ынчалза-даа бүгү делегейге тайбыңның херээнге Совет Эвилелиниң бердинген чоруунга удур мүгүлдээшкин кампаниязын калбартыр дээш чылдагааны империализм кезээде тып алган турар-дыр. Дүрүм ёзугаар эргелери болгаш хосталга дээш демиселге Афганистанның маадырлыг улузу-биле эп-сеткил каттыжыышкыны чөптүг чоруктуң болгаш демократияның идеалдарынга бердинген бүгү күштерниң деткимчезин болгаш магадаашкынын чаалап алганын моон-биле холбаштыр демдеглээри өөрүнчүг.

Африка политика талазы-биле хамааржышпас-даа болза, ооң экономиктиг байдалының дугайында ынчаар чугаалаар аргавыс чок деп Менгисту Хайле Мариам оон ынай чугаалаан. Империалистиг чурттарның экономиказынга эң-не чугула болгаш чиик өртектиг чүүлдер-биле Африканың доктаамал байлак болуп келгени бир чүүлүнде оон дарлакчыларын байыдып, а өске талазында—Африканы улам-на ядарадып турар. Ындыг байдалды доп-дораан эде көөрү негеттинип турар. Чамдык кижилер ядарап, а өскелер улам-на байып турар шак ындыг байдал чүгле эптежир арга чок чүүл болуп турар эвес, харын бүгү делегейге тайбыңның херээнге потенциалдыг айыыл болуп турар. Ынчангаш улустар аразынга экономиктиг чаа чурумну тургузарынче угланган күжениишкиннерни идепкейжидери ынчангаш эргежок чугула болуп турар.

Совет Эвилели болгаш Эфиопия тайбыңның, деҥ эргениң болгаш хосталганың херээниң камгалакчылары болбушаан, чайгылыш чокка быжыгып турар найыралчы харылзааларлыглар. Ооң түңнелинде найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээге ат салганы болур. Бистер, эфиоп улус, баштайгы социалистиг чурттан хөйнү өөренип ап болур бис. Совет Эвилели—ол дээрге 100 ажыг национал улустар 130 янзы дылдарга чугаалап, деҥ эргениң болгаш демократияның принциптеринге үндезилээш, найыралдыг чурттап турар өндүр улуг чурт болгай. ССРЭ-ниң кайгамчыктыг улузу-биле мээң эфиоп чаңгыс чер чурттугларымның найыралы дээш чүректиң ханызындан чоргаарланыр мен. Оон өндүр улуг чедиишкиннери чүгле совет улустуң эвес, харын делегейге тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттарның хамаатыларының дүрүм ёзугаар өөрүшкүзүн болгаш чоргааралын хайныктырган, тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттарның хамаатыларынга оон үлегери улуг хей-аът киришкиниң үндезини, а ооң-биле [...] эвилел—эрес маадырлыг чоруктуң үндезини болуп турар.

Менгисту Хайле Мариам Совет Эвилелиниң болгаш Эфиопияның найыралының болгаш чечектелиишкининиң улам ынай хөгжүүрү дээш, Президент эш Брежневтиң кадыкшылы болгаш үр чылдарда чурттаары дээш, пролетаржы интернационализм дээш, мында олуржуп турар бүгү эштерниң болгаш аалчыларның кадыкшылы дээш дашка көдүрген.

* * *

Эш Л. И. Брежневтиң болгаш Менгисту Хайле Мариамның чугааларын улуг кичээнгей-биле дыңнаан, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыннары-биле уткаан.

Дүштеки шайлалга эвилелдиг найыралчы байдалга эрткен.

(СЭТА).

СЭКП ТК-ның октябрь Пленумунуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөрткү сессиязының, эш Л. И. Брежневтиң чугаазының талазы-биле политиктиг кичээлдер

Партия болгаш комсомолдуң политиктиг, экономиктиг өөредилге системазында, коммунистиг күш-ажыл школаларында СЭКП ТК-ның октябрь Пленумунуң документилерин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөрткү сессиязының материалдарын, эш Л. И. Брежневтиң чугаазын өөренип эгелээн. Ол талазы-биле кичээлдерниң чижек планын моон адаанда парладывыс.

1. **Тоску беш чылдың түңнелдери — 1981 чылда экономиктиг болгаш социал хөгжүлдениң планының эге баазазы.** СЭКП-ниң XXIV, XXV съездилериниң ажылдап кылганы партияның экономиктиг стратегиязының шынныы. Улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге, социал сорулгаларны шиитпирлээринге чаа өндүр улуг базым. Чурттуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн улам өстүрери. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдери. Экономиктиг өзүлдениң бергелери болгаш нарын чүүлдери. Хоорайның болгаш көдээниң ажылчы чоннарының күш-ажылчы көдүрлүүшкүнү.

Улус ажыл-агыйының чаа планы — партияның экономиктиг политиказының ниити илергейлээшкини. Бүгү чурттуң болгаш республика бүрүзүнүң экономиказын 1981 чылда улам ынай хөгжүдериниң планының база бюджединиң күүселдезин хандырары.

2. **Чоннуң материалдыг чаагай чоруун бедидери-биле холбашкан хөй талалыг сорулгаларны шиитпирлээринче экономиканың эң ханы эргилдезин айтып турар СЭКП-ниң стратегиязы.** Чоннуң амыдыралының чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыышкын партияның политиказының төвүнде. Чоннуң аъш-чем-биле хандырылгазын экижидериниң сорулгазының улуг ужур-дузазы. Аъш-чем программазын ажылдап кылыры. Көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдериниң хемчеглери.

Чоннуң хереглел барааннарын бүдүрерин улам ынай хөгжүдери. «Б» бөлүктүң адырларын шалыпкын хөгжүдери — экономиктиг болгаш политиктиг улуг ужур-дузалыг сорулга. Чуртталга бажыңнарын тудар талазы-биле партияның политиказы Күш-ажылдың байдалдарын, кадык камгалалын, чырыдыышкынны, культураны экижидеринче көшкаш дивес кичээнгей. Кижиже кичээнгей, сагыш салыышкын партия, совет, ажыл-агый органнарының болгаш профэвилелдерниң ажылының бүгү стилин хаара туткан турар ужурлуг.

3. **Экономиканың ажыктыын, бүгү ниитилел бүдүрүлгезин интенсификастаарын бедитпейн, чоннуң амыдыралының чаагай чоруун көдүрери берге.** Эртем-техниктиг депшилгени дүргедедири-биле экономиканың ажыктының тудуш холбаазы. Одалга-энергетиктиг комплексти, машина тудуушкунун, транспортту, химияны хөгжүдериниң сорулгалары. Капитал тудугга курлавырларны мөөңнээри. Оттулар чүүлдү болгаш энергияны калбаа-биле камнаарының ажыл-агыйжы эвес болгаш тетчеглекчи чоруктар-биле шиитпирлиг демиселдиң эргежок чугулазы.

Планнаашкынны экижидериниң айтырыглары. Централизмниң болгаш демократизмниң аразында шын дүүштүрүлгениң сорулгалары. Ажыл-агый механизмин сайзыраңгайжыдарының дугайында доктаалды амыдыралга чайгылыш чок болгаш шиитпирлиг боттандырары.

Мурнакчы дуржулганы күжениишкинниг нептередири, бүдүрүлгени болгаш күш-ажылды организастаарын экижидери, кадрларның харыысалгазын бедидери.

4. **Онгу беш чылды чедиишкинниг доозары, партияның XXVI съездизин төлептиг уткууру.** Партияның XXVI съездизинге алдар кылдыр бүгү-улусчу социалистиг чарышты калбартыры. Социалистиг хүлээлгелерни күш-ажылчы коллективтер бүрүзүнүң күүседип турар байдалы. [...] кампания—партияның амыдыралында [...]. Отчёт-соңгулда [...] ажыл-чорудулгазын [...] партия организацияларының четпестерин чайладыр [...] талалыг анализтээриниң, бар [...], массалар [...] талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылырының [...] ортузунга организакчы болгаш политиктиг ажылды экижидериниң харыысалгалыг үеи. Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды экижидериниң чугула сорулгалары.

Эш Л. И. Брежневтиң чугаазы, СЭКП ТК-ның Пленумунуң шиитпири—партия биле чоннуң ажыл-херээниң дайынчы программазы.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму эш Иван Васильевич **Архиповту** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызынга томуйлаан.

(СЭТА).

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМНИҢ ЁЗУЗУНГА

БАКУ. «Улустарның найыралы — литератураның найыралы» — деп, Бакуга октябрь 27-де ажыттынган чогаалчыларның чогаадыкчы Бүгү-эвилел конференциязының девизи ындыг болган. «Чогаалчының сөзү — совет кижиниң интернационалчы болгаш патриоттуг кижизидилгезинге идепкейлиг күш» — деп айтырыгны чугаалажырынга Москваның, Ленинградтың эвилелдешкен республикаларның литераторлары, даштыкы аалчылар киржип турар.

ССРЭ-ниң чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң бирги секретары Г. М. Марков конференцияны ажыдып тургаш, бо конференция болза СЭКП-ниң XXVI съездизиниң болгаш чурттуң чогаалчыларының VII съездизиниң мурнуу чарынында аажок улуг чугула болуушкун болур дээрзин демдеглээн.

Эш Л. И. Брежневтиң байыр чедирген чагаазын конференцияның киржикчилери диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Байырлыг чагааны СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, Азербайжанның компартиязының ТК-зының бирги секретары Г. А. Алиев номчаан.

Ол илеткел кылгаш, эш Л. И. Брежневтиң чүректиң ханызындан чедирген байыры дээрге совет чогаалчыларга хамаарыштыр партияның сорук кииригчи документизи болур деп демдеглээн. Ол болза өндүр улуг коммунистиг тургузуушкунга, тайбыңның депшилгелиг күштерин сырый каттыштырарынга, кижи төрелгетенниң чырыткылыг келир үези дээш чаагай демиселинге уран-чечен сөстүң мастерлериниң, бүгү чогаадыкчы интеллигенцияның ролюн Коммунистиг партия аажок бедик-биле үнелеп турарының дугайын база катап херечилеп турар-дыр.

Совет литератураның хөгжүлдези, ооң уран-чечен байдалының дугайында доктаамал сагыш салыышкыны дээш СЭКП Төп Комитединге, ТК-ның Политбюрозунга, чылыг чымчак сөстери база чаагай күзелдери дээш эш Леонид Ильич Брежневке чүректиң ханызындан өөрүп четтиришкиини Г. А. Алиев конференцияның киржикчилериниң өмүнээзинден илергейлээн.

Чаңгыс аай марксчи-ленинчи, идей-эстетиктиг платформалыг совет литература болза, бистиң чурттуң бүгү националдарының чогаалчыларының чогаадыкчы күжениишкиннериниң түңнели болур дээрзин оратор демдеглээн.

Боду аңгы-аңгы хевирлерлиг болгаш национал байдалы кататтаттынмас болза-даа, чаа хевирин чечен чогаалының чогаалдары интернационалчы хевир-шинчилиг боол, бистиң ниитилелдиң интернационалчы утка-шынарын, совет литератураның болгаш чогаалчыларның боттарының акы-дуңмалыышкы чоруун илергейлеп турар.

СЭКП ТК-ның октябрь (1980 чыл) Пленумунуң шиитпирлери, эш Л. И. Брежневтиң программалыг чугаазында айыттынган чүүлдер болгаш түңнелдер партияның, бүгү совет улустуң амыдыралынга аажок улуг ужур-дузалыг боол турарын илеткелчи онзалап демдеглээш, совет чогаалчылар мобилизастаттынган сорук кииригчилер болуп, моон соңгаар-даа совет улустуң бүдүрүп турар өндүр улуг үүлезиниң шуут бодунга киржип, амыдыралдың судалдарын кичээңгейлиг тудуп, бистиң амгы кайгамчык үевиске төлептиг чаа чогаалдарны чогаадып тургузар дээрзинге бүзүрелин илереткен.

Конференцияның ажылы уламчылаан.

ШКОЛА ЧАРАШ ЧҮҮЛГЕ ӨӨРЕДИП ТУРАР

Ереванның ниити эртем школаларының бирээзинде чогуур эртемнер-биле кады өөреникчилер балетке өөренип турар. База бир школада албан өөренир эртемнерге өңнүг чурулга биле скульптура немежип, керамика мастерскаяларынга школачылар каасталга уран чүүлүнүң үндезиннерин шиңгээдип ап турар. Оон өске школада музыканың, театрның, чурулга уран чүүлүнүң факультеттерин ажыткан. «Күзекчилерниң университеди» он ажыг чыл иштинде ажылдап турар.

— Ындыг чижектер ийи-чаңгыс эвес — деп, Арменияның чырыдыышкын министри Семен Ахумян чугаалады.— Олар республикада сөөлгү чылдарда калбарган эстетиктиг кижизидилге талазы-биле массалыг ажылды көргүзүп турар.

70-ги чылдарның эгезинде Арменияның школаларының үстүкү класстарының шуптузунга этиканың болгаш эстетиканың үндезиннерин ынаап-ла өөредири көрдүнген турган. Ук программаны боттандырары биче эвес күжениишкиннерни негээн, а ону белеткээринге чүгле Чырыдыышкын министерствозу эвес, а харын Армян ССР-ниң Эртемнер академиязының эртемденнери киришкен.

Бөгүн республикада доктаамал эстетиктиг чөвүледер ажылдап турар. Холбакчы орган база тургустунган, ону эстетиктиг кижизидилге талазы-биле Төп чөвүлел дээр. Ында чырыдыышкын ажылдакчылары-биле кады армян культураның көскү ажылдакчылары, чогаадыкчы эвилелдерниң төлээлекчилери кирип турар. Специалистер школа башкыларынга доктаамал лекциялар номчуп, оларның эстетиктиг деңнелин бедидип турар семинарларны чорудуп турарлар.

— Аныяк салгалды ынча дыка калбак эстетиктиг кижизидериниң ужуру чүдел?

— Бис келир үеде шупту школачылар уран чүүлге профессионалдыг ажылдай берзиннер деп чүткүвейн турар бис — деп, Ахумян онзалап демдегледи.— Бистиң сорулгавыс — школачы бүрүзүн чараш чүвени билиринге өөредири, бодун чараш чүүлдү тургузар күзелдиг болдурары. Аныяк улус бодунуң чонунуң бурунгу, байлак культуразының ылаптыг салгакчылары болзун, музыканы дыңнап билзин, чурукта бүдүктерниң чүзүн-баазын өңнеринге, архитектураның хевирлериниң онза чаражынга, шулук одуругларының десиизинге өөрзүн, амгы уран чүүлдүң хевирлерин болгаш угланыышкыннарын боттары ылгаштырып билзин—деп, бистиң күзеливис мындыг.

Эстетиктиг кижизидилге — чүгле школаның хереэ эвес. Республикада пионерлерниң шупту ордуларында болгаш бажыңнарында чүс-чүс янзы-бүрү чогаадыкчы бөлгүмнер ажылдап, ында он-он муң школачылар өөренип турар. Ереванда уругларны эстетиктиг кижизидериниң делегейде бирги төвүнүң сураа калбак. Уругларның уран чогаадылгазының эгелекчизи, уран чүүл эртемдени Генрих Игитянга удурткан ол Төп чурук галереязын, өңнүг чурулганың, графиканың, архитектураның, национал үс ажылдарының мастерскаяларын болгаш боттывыңгыр театрны хаара тудуп турар.

«Армконцерт» деп каттыжыгның чанында школачының Филармониязы он беш чыл ажыг ажылдап турар. Ону алдарлыг совет композитор Дмитрий Кабалевский удуртуп турар. Филармония чүгле аныяк дыңнакчыларга концерттер организастап, янзы-бүрү музыка — кижизидилгелиг хемчеглер чорудуп турар эвес, а харын школаларга улуг ажыл чорудуп турар, аңаа оон идепкейжилери — армян композиторларның, күүседикчилерниң, ыраажыларының иштинден эгелекчилер боттарының уран чүүлүн көргүзүп турар.

— Он-на чылдың иштинде бис шупту айтырыгларны шиитпирлеп, уругларның эстетиктиг кижизидилгезинде шупту четпестерни узуткап шыдапкан бис дээр болза, кенен болур ийик —деп, Семен Ахумян уламчылады.— Чамдык көдээ школалар, эң ылангыя ырак даглыг черлерде школалар, чурулга уран чүүлү болгаш музыка башкылары-биле ам-даа чедир долдуртунмаан. Ол ышкаш бар апарган дуржулганы түңнеп, чаа методиктиг айтыышкыннарны, саналдарны белеткеп, эстетиктиг кижизидилгени өөредилгениң ниити чорудулгазы-биле сырый холбаары эргежок чугула апарган. Бис ам, чижээлээрге, бүгү республикага каасталга уран чүүлүнүң кичээлдерин күш-ажылдың кичээлдери-биле шуут холбаштырар деп белеткенип турар бис. Үстүкү класстарның өөреникчилери (күзел барымдаалап) хевис сырыдазы, хевилел, керамика ышкаш улустуң хоочун үс ажылдарынга өөренирлер. Ынчангаш уруглар күш-ажылдың чаңчылдарын албышаан, улустуң каасталга чогаадылгазының кедергей чараш чүүлүнге хандыкшыырлар.

Армен ХАНБАБЯН,
ПМА-ның корреспондентизи.

Культура болгаш амыдырал

ТӨПЧҮДҮЛГЕ: баштайгы базымнар болгаш чугула айтырыглар

Онгу беш чылдың бүгү дургузунда бистиң республиканың библиотекаларын төпчүдер деп туруштуг, чүгле Мөңгүн-Тайга районнуң библиотекалары төпчүттүнмээн. Моон түңнелинде библиотека тургузуушкунунуң талазы-биле партияның салган сорулгалары амыдыралда боттанып турар деп библиотекаларны төпчүдериниң айтырыгларынга тураскаатнан эртем-практиктиг конференцияга бодунуң илеткелинге культура министри М. С. Хомушку айыткан.

Республиканың төпчүттүнген 13 төп библиотека четкизинде 154 массалыг библиотека хамааржып турар. Төпчүдүлге-биле кады чоннуң библиотека хандырылгазы экижип олурар. Бааза чоорту быжыгып олурар. Эрткен дөрт чылдарда номчукчулар санынга 18 муң кижи немешкен. Чаа библиотекалар ажыттынып, чамдыктарын немей тудуп, чаартыр ажылды чоруткан. Төпчүдүлгени Таңды, Бии-Хем, Улуг-Хем районнарның база Кызыл хоорайның библиотекалары эки чоруткан. Сер төп библиотека четкизин библиобустар-биле хандырган. Номну бүдүрүлгеже чоокшуладырынга, төпчүттүнген система иштинге ажыл чорударынга ол таарымчалыг. Кадрлар саны өзүп олурар. Шупту 341 библиотекарьның чүгле 79-у дээди эртемниг. Ниити ортумак эртемниг кижилер безин ам-даа хөй. Ажыл-херээнге ханы бердинген, идепкейлиг мурнакчы библиотека ажылдакчыларынга Улуг-Хемде Е. Д. Агыы, Эрзинде А. К. Чавынчак, Бай-Тайгада Х. С. Серен, Каа-Хемде А. В. Долганова, Кызылда В. К. Нечаева, Таңдыда А. Ф. Егорова, Ак-Довуракта Г. Х. Монгуш дээш өске-даа ажылдакчыларны хамаарыштырып болур.

Библиотека дээрге чон ортузунга кижизидилге ажылының база бир төвү. «Идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылды улам экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалынга үндезилээш бо талазы-биле улуг ажылдарны чорудуп турар. Амыдыралдың совет хевири, аажы-чаң кижизидилгези, чаа чаңчылдар, мурнакчы дуржулга, социалистиг чарыштың калбартыры дээш библиотекаларның үлүүн киирбейн турар ындыг участоктар тывылбас.

Номну пропагандалаар ажылга янзы-бүрү арга-хевирлерни ажыглап турарының дугайын эртем-практиктиг конференцияга илеткелчилер-даа, арга-дуржулга солушкан ажылдакчылар-даа бир деңге демдеглеп турганнар. Төпчүдүлге чылдарында ниитилел-политиктиг литератураны бижидери 1975 чылда 13 хуу турганындан, 1979 чылда 18 хуу чедир өскен. Лениннииң теоретиктиг салгалын тарадып нептередири онза экижээн. Эш Л. И. Брежневтиң «Бичии чер», «Катап тургузуушкун», «Кур чер» деп номнарынга үндезилээш улуг ажылдарны Таңды, Бай-Тайга, Эрзин, Өвүр, Тожу районнарның библиотека ажылдакчылары чоруткаңнар. Ниитилел-политиктиг литератураны номчукчулар ортузунга тарадыр ажылды Ак-Довурактың хоорай библиотеказы (эргелекчизи С. П. Александрова) кончуг эки тургускан. Таңды, Бии-Хем районнарның библиотекаларында бо ажыл база эки.

Төпчүдүлгениң бир онзагай эки чүүлү номну бүдүрүлге-биле улам чоокшулаштырганы болур. Көдээ ажыл-агыйның, үлетпүрнүң специалистерин литература-биле хандырар ажыл экижээнин демдеглеп болур. Ук адырларның алды муң ажыг специалистерин, 26 муң хире ажылчыннарны бистиң библиотекаларывыс ном-биле хандырып турар.

Библиотека ажылчыннарының бүдүрүлге-биле харылзаазының дугайында Улуг-Хемниң Ак-Талда көдээ библиотекарь Е. Д. Агыы чугаалаан. Номчукчулар-биле ажылды белүк аайы-биле чогумчалыг тургускан. Совхоз бүдүрүлгезиниң база бир чугула участогу библиотека болу берген. Сезоннуг ажылдар үезинде библиотекарь кезээде ховушөлде азы малчыннар турлаанда чоруп турар. Көдээ ажыл-агый литературазын эки пропагандалап турар, мурнакчы дуржулганы нептередиринче сагыш салдынган. Малчын турлагларда, фермада 21 база хову турлаанда алды кежер библиотеканы организастаан. Номну пропагандалавышаан политинформацияны, беседаны ол чон ортузунга доктаамал чорудуп келген. Бүгү-ле массалыг хемчеглерниң хөй кезиин чон ортузунга — бүдүрүлге участоктарынга чорудуп турар. Жданов аттыг совхозтуң дирекциязы, партком бо ажылга доктаамал дузалап турар.

Номчукчулар-биле чорудуп турар ажылдарның арга-дуржулгазының талазы-биле Кызыл, Ак-Довурак хоорайдан, Таңды, Улуг-Хем, Бии-Хем районнардан келген дуржулгалыг библиотека ажылдакчылары санал-оналын конференцияга солушкан. Төпчүдүлгениң чугула айтырыгларынга хамаарыштыр А. С. Пушкин аттыг республика библиотеказының директору А. А. Давыдова, Чуковский аттыг уруглар библиотеказының директору З. Ф. Стрельковская, республика библиотеказының эртем-методиктиг төвүнүң эргелекчизи С. Ч. Шимит олар база сөс ап чүве чугаалааннар.

Төпчүдүлгениң ужур-дузазы кончуг улуг, ооң-биле чергелештир бистиң республиканың байдалдарында чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыгларның дугайын конференцияга болган илеткелдерге база демдеглээн. Бааза айтырыы ам-даа четпес шиитпирлеттинип турар, эң кол чүүлдерниң бирээзи — кадрлар айтырыы. Район библиотекаларында безин номчулга залдары эвээш, көдээ филиалдарда байдал оон дээредевес. Чүгле эрткен чылдың дургузунда библиотекаларга 78 ажылдакчы солушкан. Мурнакчы дуржулганың пропагандазы кошкак. Тус-тус системаларның боттарының иштинде ном солужулгазы чавыс. Библиотекалар аразының абонементизин чедир ажыглавайн турарын база демдеглээн. Ном фондуларының эргилдези бисте чүгле 0,8 хуу, РСФСР-де ук хуу 1,6 чедип турар. Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга, Тес-Хем районнарның библиотекалары бүгү көргүзүглер талазы-биле планнарын күүсетпейн турар. Чыраа-Бажы, Дөң-Терезин, Нарын, Берт-Даг ышкаш чамдык библиотекаларда номчукчулар санындан ном алгаш дедир эгитпээн өрелиглерниң саны хөй болуп турар. Өвүр, Мөңгүн-Тайга, Чөөн-Хемчик, Тес-Хем районнарның библиотекаларында ном номчуп турар школачыларның хуузу дыка чавыс. Уругларга номнарны көвүдедири, ылаңгыя тыва дылга, онза чугула айтырыгларның бирээзи болуп артпышаан. Чогаалчылар эвилели, ном үндүрер чер дээш өске-даа чогуур органнар боже кичээнгей салыры чугула.

Библиотека ажылдакчыларының бот-харыысалгазын бедидери, ажылга ажыктыг чорукту чедип алыры онза чугула. Кол көргүзүглер талазы-биле бисте байдал Россия Федерациязында эң сөөлгү черде турар. Ном фондузунуң талазы-биле, ол ышкаш библиотека четкизиниң сырыйының байдалы-биле алырга, бистиң республика эки хандыртынган, а ынчалза-даа көргүзүглер онза чавыс. Ооң кол-ла чылдагааны ажылды чогуур негелдеге чедир организаставаанында. Чамдык библиотека ажылдакчылары кара туразы-биле ажыл шагын барымдаалавас, колдуунда бажыңнарында «саадап» олургулаарын бо чайын болган хыналдалар илереткен. Библиотека ажылдакчыларының ажылга харыысалгазын бедидерин, оларның хөй-ниити идепкейин улгаттырары чер-черде партия, совет, ажыл-агый органнарының база чугула сорулгазы болуп турар.

Төпчүдүлге айтырыгларынга хамаарышкан эртем-практиктиг конференция тускай рекомендацияларны хүлээп алган. Бо бүгү моон соңгааргы ажыл-чорудулгага кол үндезин болур.

Б. ДИРЧИН.

КИЖИЗИДИП, ОРГАНИЗАСТАП, БАШКАРЫП...

УКРАИН ССР. Киевте чаа-чаа чуртталга тудуглары доктаамал немежип турарындан, ооң чурттакчыларының аныяк салгалын кижизидеринче, хоструг үезин чөп организастаарынче кичээнгей улгаткан. Ылаңгыя Русановка микрорайоннуң чуртталга-ажыглал каттыжыышкыны аныяктар ортузунга культура-массалыг болгаш спортчу ажылдарны организастаар талазы-биле улуг дуржулгалыг. Ол микрорайонда аңгы-аңгы назылыг беш муң ажыг уруглар чурттап турар. Элээдилерниң «Русановчу» клуву спортка хандыкшылдыгларны каттыштырган.

Бо бүгү — каттыжыышкының ажылдакчыларының болгаш ада-иелерниң демниг чорууундан чедип алдынган.

ЧУРУКТАРДА: активтиң өөлчеглиг хуралы. «Ачам, авам болгаш мен — спортчу өг-бүле» деп маргылдааның тиилекчилери — Киевтиң политехниктиг институдунуң эртем ажылдакчызы Н. Н. Барышевский, ооң кадайы инженер-технолог О. К. Барышевская, оолдары Андрей болгаш Алеша.

А. БОРМОТОВТУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

НАЙЫСЫЛАЛДЫҢ РАСПИСАНИЕЗИ-БИЛЕ

МОСКВА. (СЭТА-ның корр. В. Безбрежный). Төп телевидениениң дамчыдылгазын аажок-ла таарымчалыг байдалда көрүп эгелээнин Барыын болгаш Чөөн Сибирьниң, Якутияның, Кыдыкы Соңгу чүктүң чурттакчылары илередип турарлар. Бо неделяның эгезинде үстүнде адаанывыс черлерниң чурттакчылары төп телевидениениң программазын он шактан эвес, эртенгиниң сес шактан эгелеп көрүп эгелээннер. Чамдык сибирьжилер, Амур областың, Хабаровск болгаш Амур крайларының телекөрүкчүлери өңнүг телевидениениң программазын бир шак эрте көрүп эгелээннер.

Харылзааның чер кырында болгаш октаргай делгеминде системаларын чаартып кылганы чурттуң бүгү районнарынче телевидение программазын дамчыдар арганы берген. Ынчалза-даа тус-тус черлерге куржаг аайы-биле шактарны долузу-биле таарыштыр кылыр арга амдызында чок болуп турар. Бөгүнгү расписание ёзугаар теледамчыдылгаларны чурттуң чөөн чүгүнде чээрби миллион көрүкчү көрүп эгелээн.

СПОРТ * СПОРТ * СПОРТ

ОКТЯБРЬГА ТУРАСКААТКАН

«Динамо» спорт ниитилели Октябрьның социалистиг Улуг революциязының байырлалынга тураскааткан маргылдааларны чыл санында эрттирери чаңчыл апарган. Тыва АССР-ниң Иштики херектер министерствозунуң ажылдакчылары ол маргылдааны бо чылын октябрь 10-дан эгелээш, чоокта чаа төндүрген.

Чартык ай хире үргүлчүлээн маргылдаа спорттуң үш хевиринге: боодалгага, волейболга, шыдыраага болуп эрткен.

Волейболга бирги чер дээш демисел чидиг болган. Шиитпирлиг түңнел оюнга истелге изоляторунуң болгаш № 2 команданың волейболистери ужурашкан. Аңаа баштайгылары бир дугаар оюнну уткаш, ийигизинде аштырыышкынга таварышкан. Ынчалза-даа истелге изоляторунуң командазындан М. Куулар, В. Ондар, В. Хүрен-оол олар удаа-дараа халдап, күштүг кагыглары кылып, камгаалды күштелдиргеш, үш дугаар оюнну удуп албышаан, бирги черже үнгеннер. Ийиги черни эжээн команданың ойнакчыларындан С. Чадамба, П. Сосков, И. Доржу болгаш өскелер-даа тиилелгеже чүткүлдүг ойнап, шыырак волейболистерниң санынга кирген.

Пистолет-биле боолаарынга хуудада бирги черни П. Сосков ийигизин Е. Калинин алган.

Шыдыраага Тыва АССР-ниң чемпиону чораан дуржулгалыг бирги разрядтыг В. Лукановтуң баштааны команда чемпионнаан.

Шаңналдыг черже кирген командаларга, тус-тус спортчуларга дипломнар болгаш өртектиг шаңналдарны тыпсыкан.

В. БИЛИНТИ,
маргылдааның киржикчизи.

КҮШТҮГЛЕР ИЛЕРЭЭН

ВЛКСМ Чөөн-Хемчик райкомунуң тускай шаңналы дээш хостуг хүреш маргылдаазы районнуң Культура бажыңынга болуп эрткен.

48-тен 68 кг чедир деңзиге ниитизи-биле 60 ажыг мөге хүрешкен. Чадаанада уругларның спорт школазының өөреникчизи Мерген Куулар 48 килограммга чемпион болган. Хоорайның мөгези Юрий Монгуш (57) кг, Теве-Хаяда күш-культура башкызы Николай Монгуш (62) кг болгаш хоорайның спортчузу Сергей Ондар (68) кг олар чемпионнааннар.

Хүрештиң түңнелинде районнуң тулган чемпионун илередип, тыва хүрешти организастаан. Орта К. Кара-Сал шүглүп үнген, Анатолий Шүүлей үжүүрлешкен болгаш үш-күдөрткү черлерни Б. Лопсан, К. Монгуш олар үлешкеннер. Деңзи аайы-биле тиилелгени чедип алган болгаш шаңналдыг черлерни эжээн мөгелер Кызылга ВЛКСМ обкомунуң тускай шаңналы дээш болуп эрткен хостуг хүреш маргылдаазынга Чөөн-Хемчик районнуң адын камгалап киржип чораан.

О. ШУННЕЙ.

Оңгу беш чылдың доозукчу чылының планныг онаалдаларын социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседир дээш Эрзин районда харылзаа белдириниң коллективи кызымак ажылдап турар. Олар доозукчу чылдың эрткен айларында чедиишкинниг ажылдаан. Эң ылаңгыя почта харылзаазының салбыры мурнакчы ажылдыг. Ук салбыр ай, квартал планын ажыр күүседип келгеш, коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп бедик атты чаалап алган.

Харылзаа белдиринде алган хүлээлгелерин ажыр күүседип турарларының саны көвүдеп турар. Оларга аныяктарның дагдыныкчызы почтачы-үлекчи С. Кешпи, улуг оператор З. Монгуш, операторлар Б. Норбу, М. Куулар оларны хамаарыштырып болур. Олар чоннуң чагыглаларын чогуур өйшаанда хандырар дээш кызымак ажылдап, коллективтиң чоргааралы болу бергеннер.

Эрзин районнуң харылзаа белдириниң ажылдакчылары СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш күжениишкинниг ажылдап турар.

А. ТАВА.

ЧУРУКТА: Эрзин суурда харылзаа салбырының мурнакчы ажылчыны С. Кешпи ажыл үезинде.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

Хөгжүм-шии театрының репертуары (ноябрь ай)

2 Воскресенье Кежээ	Вл. СЕРЕН-ООЛ	«Сөөскеннер чечектелип турда» Ийи кезектиг лириктиг шии.	25 Суббота Кежээ	Вл. СЕРЕН-ООЛ	«Сөөскеннер чечектелип турда» Ийи кезектиг лириктиг шии.
8 Суббота Хүндүс	М. СТЕГЛИК	«Хуужуур бажыңчыгаш» Ийи кезектиг тоол.	26 Воскресенье Хүндүс	П. ПАНЧЕВ	«Дөрт ийнстер» (Дөрт ийнстер дугайында тоол).
9 Воскресенье Кежээ	Вл. СЕРЕН-ООЛ	«Сөөскеннер чечектелип турда» Ийи кезектиг лириктиг шии.	26 Воскресенье Кежээ	В. РОЗОВ	«Чоруунар чогузун» Ийи кезектиг шии.
14 Пятница Кежээ	М. ГОРЬКИЙ	«Зыковтар» Ийи кезектиг драма.	27 Понедельник Кежээ	Е. ШВАРЦ	«Кызыл бөртчүгеш» 2 кезектиг тоол.
16 Воскресенье Кежээ	ЛОПЕ ДЕ ВЕГА	«Тенекпей» Ийи кезектиг музыкалыг драма.	27 Понедельник Хүндүс	Н. ВОРОНОВ	«Истелге» Ийи кезектиг шии
19 Среда Кежээ	Ж. МОЛЬЕР	«Тартюф» Ийи кезектиг комедия.	28 Вторник Хүндүс	Е. ПЕРМЯК	«Мөңгүн дүүг» Ийи кезектиг тоол.
21 Пятница Кежээ	Ж. МОЛЬЕР	«Тартюф» Ийи кезектиг комедия.	28 Вторник Кежээ	Вл. СЕРЕН-ООЛ	«Сөөскеннер чечектелип турда» Ийи кезектиг лириктиг шии.
22 Суббота Хүндүс	П. ПАНЧЕВ	«Дөрт ийнстер» Дөрт ийнстер дугайында тоол.	29 Среда Кежээ	Ж. МОЛЬЕР	«Тартюф» Ийи кезектиг комедия.
23 Воскресенье Хүндүс	П. ПАНЧЕВ	«Дөрт ийнстер» Дөрт ийнстер дугайында тоол.	29 Среда Хүндүс	А. ГАЙДАР	Р. Ш. Ч. Ийи кезектиг маадырлыг легенда.
23 Воскресенье Кежээ	М. ГОРЬКИЙ	«Зыковтар» Ийи кезектиг драма.	30 Четверг		«ТЕАТР БОЛГАШ УРУГЛАР» ДЕП БҮГҮ-РОССИЯ НЕДЕЛЯЗЫНЫҢ ХААШКЫНЫ.
24 Понедельник		«ТЕАТР БОЛГАШ УРУГЛАР» ДЕП БҮГҮ-РОССИЯ НЕДЕЛЯЗЫНЫҢ АЖЫДЫЫШКЫНЫ. Театржыткан концерт.		В. РОЗОВ	«Чоруунар чогузун» Ийи кезектиг комедия.

Тыва дылда шиилерни орус дылче очулдуруп турар. Коллективтиг көөрү-биле чагыгларны 2-25-49, 2-35-88 дугаарлыг телефоннар дамчыштыр чагыдып ап болур. Билеттерни театрның кассазында эртенгиниң 10 шактан кежээкиниң 19 шакка чедир садып турар. Хүндүскү шиилер 10, 12 шактарда эгелээр. Кежээки шиилер 19 шакта эгелээр.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ОКТЯБРЬ 29-ТА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — **«Үе»**. Информастыг программа. 8.50 — Эртенги сула шимчээшкин. 9.15 — **«Аныяк назынның баштайгы эртени»**. Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 1-ги сериязы. 10.30 — **«Кино аян-чоруктар клуву»**. 11.30 — Медээлер. 11.35—14.00 — Чапсар. 14.00 — Медээлер. 14.20 — Комсомолдуң тургустунген хүнүнге уткуштур документалдыг фильмнер программазы: **«Онзагай поезд»**, **«Тепкиш алыр чер»**. 15.05 — **«Лениниден өөренир»**. 15.35— **«Орус болгаш совет музыканың арыннары»**. Д. Шостакович — № 5 симфония. 16.25— **«Совет чурулга уран чүүлүнде төөгү-революстуг тема»**. 16.55 — **«Турцияның национал байырлалы — Республиканың тургустунган хүнүнге уткуштур»**. **«Турциялап»**. Документалдыг фильм.

КЫЗЫЛДАН

17.10 — Телемедээлер. 17.25 — **«Па-де-де»**. Кыска метражтыг фильм. 17.20 — Телемедээлер. 17.40 — **«Челээш»**. Дамчыдылгага ВЛКСМ обкомунуң бирги секретары Г. С.-М. Иргит киржир. 18.10—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

18.15 — **Бөгүн делегейде.** 18.30 — **«Силерниң дилээнер ёзугаар ужуражылга»**. Норильск хоорайның металлургтарының айтырыгларынга харыылар. Политиктиг тайылбырлакчы В. П. Бекетов дамчыдылганы эрттирер. 19.25 — Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. **«Аныяк назынның баштайгы эртени»**. 2-ги сериязы. 20.30 — **«Үе»**. Информастыг программа. 21.15 — 22.40— **«Комсомолдуң тургустунген хүнүнге уткуштур»**. **«Аныяктарның адрестери»**. Төнгенде— Медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

17.10 — **«Горнистер, харыылаңар!»**. 17.45 — **«Шуптузу — чаңгыс өг-бүле»**.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — **«Бойдус болгаш бис»**. 18.45 — **«Бирги Бастилия»**. Уран-чечен телефильм. 19.55—**«Пушкинниң одуруглары»**. А. С. Пушкинниң шүлүктерин В. Ларионов номчуур. 20.20 — 20.40 — Документалдыг фильм.

АГААР

Республикага агаарның температуразы дүне 10-15, чамдык черлерге 5-10 градус соор, хүндүс 0-5 градус соор.

Кызылга чүге булуттаар. Агаар дүне 12-14 градус соор, хүндүс 2-4 градус чылыыр.

«Шын» солуннуң редакциязынга курьерлеп ажылдаар кижи дарый негеттинип турар.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Красноярскиниң политехниктиг институдунуң Кызылда филиалы техниктиг дээди өөредилге черлеринче кирер күзелдиг дыңнакчыларны сес ай хуусаалыг белеткел курстарынга хүлээп алырын чарлап тур.

Өөредилге ноябрь 3-те эгелээр. Кежээки кичээлдер өөредилге корпузунга неделяда дөрт катап 19 шактан эгелеп эртер.

Курстарга өөрениринң хелезини 28 рубль.

Курстарга өөренип кирерде, филиалдың директорунуң адынга билдириишкин киирер. Өөрениринң хелезинин 14107 дугаарлыг санажылга счёдунче почта-биле шилчидер.

Адрес: Кызыл хоорай, Рабочая кудумчузу, 4. Айтырыглыг кижилер 215 дугаар өрээлге келир.

ТУРИСТЕРНИҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ

Тываның туризм болгаш экскурсия чөвүлелге бо чылдың ноябрь 4-тен база декабрь 9-тан эгелеп Москваже аян-чорук кылып, туристээрин күзээннерге путевкаларны садып турар. Путевканың өртээ 230 рубль. Туристер 10 хонуктуң дургузунда бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы-биле таныжар.

Ол ышкаш школачыларның күскү дыштанылгазының үезинде коллективтиг экскурсияларны организастаар:

Свердловскиже ноябрь 5-тен эгелеп беш хонуктуң экскурсиязы. Өртээ 105 рубль.

Новосибирскиже ноябрь 6-дан 11-ге чедир. Өртээ 65 рубль.

Красноярскиже ноябрь 6-дан 11-ге чедир. Өртээ 75 рубль.

Үстүнде адаанывыс черлерже экскурсияларын күзээннер билдириишкиннерин даразында адресче чорудар:

Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу № 29 бажың, экскурсия бюрозу. Телефоннары: 2-35-92, 2-36-17.

ЧӨПШЭЭРЕЛ ЧОК

Ыяш ажыл-агый эргелелиниң хамаатыларга дыңнадыры болза, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1974 чылдың сентябрь 13-те үндүрген доктаалында көрдүнгениниң ёзугаар, Респотребсоюзтуң белеткел конторларынга, аңнныр-тывыш черлеринге, албан организацияларга болгаш хамаатыларга хууда чондан чыжыргана кадыш садып алырын хораан. Чөпшээрел чокка садып алган азы чыып алган чыжырганы хавырар болгаш доктааттынган хемчээлдиг штрафты онаар.

Чыжырганаңы чыырын Тыва АССР-ниң бүгү девискээринге чүгле ыяш ажыл-агыйының бригадалары керээ ёзугаар болгаш тускай чөпшээрел-биле чорудар.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ОКТЯБРЬ 29-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Сержант Цыбулиниң чайлагга барганы» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ПИОНЕР»: «Часкы олимпиада азы ниити ыр начальниги» 9.30, 11.00, 14.10, «Комсомол» (хроника) 15.40, «Мээн Анфисам» 17.00, 18.50, 20.40 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Тайгага мессилдежиишкин» 15.00, «Харыы чок ынакшыл» 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Чугаалажыыл акый» 14.30, 17.40, 20.20 шактарда.

Редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75 харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериязының 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 2508.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыгының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1)

ТС—01744.